

פרשת השבוע "לך לך" (ובו י' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"בזמורנג" (בעין הסערה)

פרק ל' "יסודות איתנים" (סיום המעגל הראשון)

סדום, מאי קושיא? והלא ידוע שיש לקב"ה שלוחים איך יעבור העושר אל האדם, וא"כ אולי צינור השפע עובר דרך מלך סדום ולמה זה עומד בסתירה להבטחת הקב"ה, שהרי אין שום כוח שפועל מאליו, אלא הכל נפעל מאתו יתברך, שהוא סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, וא"כ מה כאן הסתירה?

ואולי הכוונה היא, אם היה מלך סדום נותן לו באופן שהוא יודע שהוא כלום, אלא הוא רק הדרך להעביר ועיקר כוונתו בנתינה כי הוא חש את הכרת הטוב כלפי אברהם שפדהו מרדת שחת, יתכן שהיה לוקח ממנו, אבל כיון שאברהם יודע שבאמת הרי כל כספו של סדום היא כח של השחתה ורק רע נפעל ממנו ועוד דגם הנתינה שלו היא רק למען טובת עצמו, שיעריכו את נתינתו וגם הוא יחוש אח"כ שאברהם התעשר דרכו, כסף כזה אברהם אינו רוצה מחוט ועד שרוך נעל.

אבל אצל המצרים לא חש אברהם את הסתירה להבטחתו של ה' וא"כ אפשר שמהם מותר ליטול לו מתנות.

ברם יש לתמוה מאד, והלא כתוב מפורש אומר "שונא מתנות יחיה" אין זה טוב לאדם לצפות למתנת בשר ודם, וכפי שאנו מבקשים בכל עת "ונא אל תצריכנו, לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם" (הגם שזה כבר יותר דרך כבוד והרי הוא לבסוף יעמול וישיב? ברם גם

א) בעניין שרצה אברהם לקבל מתנות מהמצרים.

איתא בפרשה (פרי י"ב פס' י"ג) "אמרי נא אחותי למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך".

ובפרש"י: למען ייטב לי בעבורך, יתנו לי מתנות. וכפי שאכן נתקיים הדבר אחרי מכן (פס' ט"ז) "ולאברם היטב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים".

והדברים צריכים עיון רב, שהרי לקמן (פרי י"ד פס' כ"ב כ"ג) גבי מלך סדום שרצה לתת לאברהם מתנות, אברהם מסרב לחלוטין, כפי שנאמר "ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' קל עליון קונה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם".

ובפרש"י: שהקב"ה הבטיחני לעשרני, שנאמר ואברכך וגו'". הוי אומר שאברהם אינו רוצה מתנת בשר ודם כדי שיראה ישירות את הברכה באה מהקב"ה ולא דרך מתנת בשר ודם שיאמר, לי יש יד בעושרו! וא"כ למה כאן הוא מוכן לקבל מתנות??

ברם באמת מזה גופא לא יקשה כל כך, שהרי להיפך יש לשאול, למה אברהם לא יכול ליטול מתנה מידי מלך סדום, אם משום ההבטחה של הקב"ה שיעשירונו ואינו רוצה על כן את עושרו מידי מלך

יתעסק כלל ברדיפת ההון, ויבין כי כולו הבל, ויראת ה' הוא אוצר קיים.

ולכן אמר דוד, אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, וסמך עניין לו, יגיע כפיך כי תאכל אשריך טוב לך, לפי שהסתפקות בהכרחי מצליח בעוה"ז ובעוה"ב, בעוה"ז לפי שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והשמח בחלקו, ניצול משלשתן! ומיישר האדם להצלחת העולם הבא, שיעבוד את יוצרו עבודה תמה ולא יתעסק בזולתו, וע"כ אמרו, אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא" עכ"ל.

במשפטים קצרים אלו טומנים יסודות של אושר החיים, כי באמת ההון הרב הוא לרועץ לאדם, כי ככל שיש לו ממון יותר משקיע הוא את עצמו בהבל ההבלים וכולו נסחף אל התהומות עם השחתת המידות רח"ל, אבל כאשר אדם מסתפק במה שצריך הרי יש לו חיים נעימים ושלוים, הוא אינו זקוק לאף אחד ואינו מתחרה באף אחד ואז יכול ראשו להיות פנוי כולו להשי"ת ובתכלית האמיתית אם יזכה!

לקבל מתנות מזמין הרס הכל! הוא מתרגל לממון שאינו צריך לו וגם לא עמל עליו, ממון זה טומן בחובו רק הרס והשחתה לעצמו ולעולם. על כן ברור שאברהם ששלט בכל גופו, עד שהקב"ה המליכו אף על אבריו הלא רצוניים, ודאי שבראש מעיינו לא לקבל שום מתנות מאחרים, ואם כן מתעצמת אצלנו בעצם קושיא נוראה על אברהם, וביותר תתמה על כך שרה, כשעוסקים על התכלית של הצלת חיים, יעמוד אברהם ויהרוס את כל משנת חייו עליו עמל וטרח ויקבל מתנות?! הרי זה הפלא הכי קשה להבנה.

אלא מאי? כאן טמון העניין שבא אברהם לבאר לשרה אשתו: חלילה וחס, לרגע קט אין כוונתי ליטול מהמצרים מתנות,

זה נהמא דכיסופא לצפות לידי בשר ודם, אלא הבקשה הנכונה צריכה להיות "כי אם לידך המלאה הפתוחה וכו' שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד" כשהדרך היא שהאדם עושה את השתדלות למטה כדי לקיים את מאמר הפסוק "בזיעת אפיך תאכל לחם" והקב"ה משפיע את השפע בצינור של ברכה, אבל מתנת בשר ודם אין זו דרך השתדלות ויש צפייה לטובת (האדם).

עוד יש לתמוה על הסיום "וחייתה נפשי בגללך" על מה אברהם מבקש, רק על שתהיה נפשו לו לשלל, אי"כ איך זה מתקשר לרישא "למען ייטב לי בעבורך" שיתן לי מתנות על מה בעצם עומד אברהם ומבקש, על חיים או על מתנות? (וגם קודם יש להקדים את החיים ורק אחרי כן יש מקום לצפות למתנות ולא להפוך את הסדר קודם לצפות למתנות ורק אחרי כן לסיים ולא רק שאקבל מתנות אלא אזכה להישאר בחיים)

וב"דברי שאול" (להגאון רבי שאול נטנזון זצ"ל מלבוב) מבאר את הדברים בטוב טעם, דכתב הרמב"ם (פרי י"ב מהלכות זכיה הלכה י"ז) "הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה לא יקבלו מתנה מאדם אלא בוטחים בה' ברוך שמו לא בנדיבים, והרי נאמר ושונא מתנות יחיה". והרב המגיד ז"ל ביאר בעניין שיש לסלוד מקבלת מתנות: הטעם הראוי לכל משכיל, להסתפק בהכרחי, ולא יבקש מותרות, ותהי נפשו חשובה על קניינו. וכבר אמרו חז"ל סוף מסכת פאה וכבר הביא הרב הלכה ז"ל (פרי י" מהלי מתנות עניים) כל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל, אינו מת מהזקנה, עד שיפרנס לאחרים משלו! ועל זה נאמר, ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, וכל הירא את אלוקיו יראה שלימה, לא

הוקדמו המתנות לפני החיים הוי אומר שהן רק היכי תמצוי לקיום החיים ובכה"ג לא הוזהר ודו"ק היטב

(וממילא מובן היטב שאצל סדום זה כבר ממש מתנות של השחתה אבל אצל מצרים שונה הדבר ואדרבה כל נטילתן מהווה קיום החיים ופשיטא שמותר ליטול מהם).

***

מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א

(ב) בן כמה היה אברהם בברית בין הבתרים, ואיך היו בני ישראל במצרים ת"ל שנה

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (טו, יג)

שיטת המכילתא והסדר עולם ועוד שאברהם

היה בן שבעים בברית בין הבתרים

ידוע מה שנתקשו חז"ל שכאן כתוב שבני ישראל יהיו בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ובפרשת בא (יב, מ) כתוב "וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה", ותירצו חז"ל שחשבון ת"ל שנה הוא מברית בין הבתרים, שאז הודיע הקב"ה לאברהם על גזירה זו.

כן איתא במכילתא פרשת בא מסכתא דפסחא פי"ד: "וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. כתוב אחד אומר שלשים שנה וארבע מאות שנה וכתוב אחד אומר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה כיצד יתקיימו שני מקראות הללו שלשים שנה עד שלא נולד יצחק נגזרה גזירה בין הבתרים", וכן איתא במכילתא דרשב"י פרשת בא: "מיום שנידבר עם אבינו אברהם בין הבתרים ועד שנולד יצחק ל' שנה ומשנולד יצחק ועד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה", וכן כתב בת"י פרשת בא י"ב מ': "וּמִנֵּי אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין מִן דְּמַלְלֵי ה' לְאַבְרָהָם מִן שְׁעָתָא דְּמַלְלֵי

אדרבה העיקר מה שחשוב לי להציל את החיים, אלא שאין דרך איך להציל את החיים בלי לעשות מעשה שיביא את החיים שלי לשלל.

כי הרי אם המצרים היו יודעים את האמת ששרה היא נשואה ואין כל סיכוי לקחתה בדרך הכשרה, ברגע זה מיד מתחילות המזימות הנוראות ואצלם חיי אדם לא יעמדו מנגד, הם ירצחו אותו ויקחו אותה בעל כורחה, כי ברור שיקל להם יותר, אם אברהם לא יפריע להם לסיפוק תאוותם, אבל אם הם יסברו שהיא אחותו ופנויה וניתן להשיגה בדרך המותרת, בכה"ג לא יפעלו און לרצוח אותו ויקחו אותה בכוח, כיון שיש חוקים מסודרים ומלכות מצרים היא מלכות מתוקנת, בה אין עושים מעשי חמס בריש גלי, ועל כן מדרכי הנימוס ישתדלו להשיגה בדרך היתר (וגם כלל הוא לא שביק איניש היתרא ועביד איסורא, אלא שיש לגמגם אם אצל ערלים כלל זה קיים).

לפיכך יש לאברהם עצה נפלאה ביותר, שהם יציגו את עצמם כאח ואחות, ובאופן הזה הם יבקשו את הסכמתו כאח הממונה עליה וירבו מוהר ומתנות כדי לזכות בה, נמצא שכל המתנות הן רק היכי תמצוי לזה שיוכל אברהם אבינו לחיות, אי"כ אין המתנות הללו נכנסות בגדר הלא הכרחי שאינו נצרך ומפריע לעבודת הבורא, אלא אדרבה היא הצלת חיים ולא על זה הוזהר האדם לא ליטול מתנות, כי מתנות אלו הן בגדר קיום החיים (פוליסת חיים).

ולפיכך מובן היטב למה סיים וחייתה נפשי בגללך, כלומר אם היה הופך את הסדר, יכולה הייתה להתגנב מחשבה אולי המתנות הן בגדר מותרות כי כבר חיים יש לו, אם כך המתנות הן רק בגדר תוספת ומותרות האסורות, אבל אם

הפרשה הנזכרת, אבל אחר זה נאמרה, ואין צורך לכל זה, רק חשבון ד' מאות שנה הוא מיום שנולד יצחק, ואלה השלשים שנה הנוספים מספרם מיום שיצא אברהם מארץ מולדתו מאור כשדים ובא עם אביו אל חרן, כאשר כתוב ויבואו עד חרן וישבו שם, ואברהם ישב עם אביו בחרן חמש שנים ובא אל ארץ כנען והוא בן חמש ושבעים שנה ולא שב אל חרן".

וכן כתב האבן עזרא שם בפ' הקצר: "והגאון אמר כי פירושו עד סוף שלושים וארבע מאות שנה, וזה החשבון מיום צאת אברהם מאור כשדים".

וכן מוכח מדברי רס"ג בספר האמונות והדעות מאמר ח', שכתב: "ואבאר זה ואומר, שהספק בשעבוד מצרים הוא שפעם הוא ארבע מאות שנה גרות זרע אברהם ועבדותם וענוים, כמו שאמר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וזה מעת שנולד יצחק, ופעם הוא ארבע מאות ושלושים שנה, יכנסו בהם שני גרות אברהם, כי יציאת אברהם מחרן אל ארץ כנען מפורשת, ויציאתו אל חרן איננה מפורשת, ותהיה גרות אברהם שלשים שנה, כמו שאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה", עכ"ל.

הרי שפירש שאותם ל' שנים הם מיום שיצא אברהם מארץ מולדתו אל חרן, שמאז החלו "שני גרות אברהם".

וכן בפ' ר"י בכור שור בפרשת בא (יב, מ) הביא תחילה את פירוש הסדר עולם, ואח"כ כתב: "ולפי הפשט הוא מונה משיצא מארם תחלה ובא לחרן עם תרח אביו, שזה היה תחלת גלותו, ואז היה בן ע' שנה ועמד בחרן חמש שנים ויצא, כתיב ואברם בן ע"ה שנה בצאתו מחרן, ואח"כ נגלה עליו הקב"ה בין הבתרים, והיה לו יותר מע' שנה כסדר המקראות, אבל זה הפסוק אינו מונה מבין הבתרים, אלא מתחלת גלותו שבא לחרן".

עמיה בחמיסר בְּנִיִּן בְּנִיִּי פְּסוּגִיָּא עַד יוֹמָא דְנִפְקוּ מִמְצָרִים", וכן פירש"י והרשב"ם שם. ולפ"ז נמצא שבברית בין הבתרים היה אברהם בן שבעים שנה, והכי איתא בסדר עולם פ"א: "אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה, שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה וגו', לאחר שנדבר עמו ירד לחרן ועשה שם חמש שנים, שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", וביבמות פ"ב ע"ב אמרינן "מאן תנא סדר עולם רבי יוסי", וכן אמר ר' יוסי במדרש רבה פרשת נשא י"ד י"א: "שבעים שקל בשקל הקדש בעת שכרת הקב"ה ברית עם אברהם בין בתרים בן ע' שנה היה, לפי ששלשים שנה קודם שנולד יצחק נגזרה גזירת בין הבתרים דברי ר' יוסי, לקיים מה שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים", וכ"ה בפסיקתא רבתי פמ"ב ובברייתא דל"ב מדות בסופה, ובמשנת ר' אליעזר פ"ב.

והובאו דברי הסדר עולם הנ"ל בתוס' שבת י' ע"ב ובתוס' ע"ז ט' ע"א, וכן פירש רש"י והרשב"ם והספורנו בפרשת בא (יב, מ) שהשלשים שנה היו מברית בין הבתרים, וכ"כ רבינו טוביה בלקח טוב ריש פרשה דידן, וכ"כ התוס' ברכות ז' ע"ב ועוד הרבה ראשונים.

שיטת האבן עזרא ורס"ג ור"י בכור שור והגר"א שאברהם היה בן שבעים ביציאתו מחרן

והאבן עזרא בפרשת בא י"ב מ' מיאן בפירוש זה וכתב: "ואחר שמצאנו כתוב שהשם אמר לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך ארבע מאות שנה ידענו כי חשבון מושב בני ישראל תלוי בקץ אברהם, הוצרך בעל סדר עולם לומר כי אחר שבא אברהם לארץ כנען שב לחרן, והוצרכו המפרשים לומר כי נבואת אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים איננה דבקה עם

היה באותו יום שנתבשרה שרה, כשהיה אברהם בן צ"ט שנה.

וכתבו התוס' שם שלפי פירושו בזמן מלחמת המלכים היה אברהם בן ע"ג שנה, שכך היו ימי שלותה כ"ו שנה, והתוס' הקשו על זה שבסדר עולם מבואר שבמלחמת המלכים היה אברהם בן ע"ה, ולכן פירשו שהיו לסדום עוד ב' שנים של שלוח לפני שעבדו את כדרלעומר.

ועכ"פ בין לרש"י ובין לתוס' מוכרח מדברי הגמרא שם שבמלחמת המלכים היה אברהם יותר מבן שבעים (כי אם היה רק בן ע' נמצא שימי השעבוד והמלחמה של סדום לא היו יותר מכ"ב שנה ושלוחה כ"ט שנה), ולפי מה דמוכח בגמ' בנדרים הנ"ל שברית בין הבתרים היתה אחרי מלחמת המלכים, מוכרח אפוא שבברית בין הבתרים היה אברהם יותר מבן ע' (לרש"י היה בן ע"ג ולתוס' והסדר עולם היה בן ע"ה).

אמנם לכאורה אין מראה זו הכרח שלדעת הגמרא חשבון ת"ל שנה מתחיל מיציאת אברהם לחרן, דאפשר דהגמרא מפרשת את החשבון באופן אחר, אולי כמ"ש בפדר"א פרק מ"ח שהם רט"ו שנה ימים ולילות, אך עכ"פ מוכח מדברי הגמרא דפליגא על המבואר במכילתא ובמדרש ובסדר עולם שאברהם היה בן שבעים בברית בין הבתרים.

אמנם קשה טובא על שיטה זו מהא דאמרינן בע"ז ט' ע"א: "שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי... אלא מואת הנפש אשר עשו בחרן, וגמירי דאברהם בהיא שעתא בר חמשין ותרתיה הוה", הרי שלפי קבלת חז"ל כשיצא אברהם לחרן היה בן נ"ב שנה ולא בן ע'.

ואפשר לומר שכבר בהיותו בן נ"ב שנה באור כשדים החל אברהם לגייר אנשים וללמדם, אך אז לא יכלו ללמוד אצלו הרבה מאימת נמרוד, ואחר שהלך תרח עם אברהם ומשפחתו לחרן, אז הלכו אחריו כל אותם גרים ולמדו מפיו את עיקרי האמונה

וכן בביאור הגר"א על הסדר עולם שם כתב: **"בן ע' שנה שנאמר ויהי מקץ כו'. פי' ת' שנה משנולד יצחק, ושלישים שנה קודם שנולד יצחק, וע"כ הוא מונה משעה שנגזרה גזירה, ודוחק גדול הוא, כי לפי זה צ"ל שהיה ב' פעמים בארץ ישראל, וגם צ"ל שהפסוקים נאמרו שלא כסדרן, ע"כ נראה כמה שאמר במדרש שהשלישים שנה משעה שהציל אותו מאור כשדים, ומשם התחיל הגרות והלך לחרן ושהה שם ה' שנים והלך לארץ ישראל, ואחר שהכה את המלכים היה בין הבתרים".**

ולא מצאתי את ה'מדרש' שהביא הגר"א, ואולי יש ט"ס בדבריו וכוונתו לאבן עזרא או למפרש אחר, וצ"ע.

אך בספר דברי ידידיה עה"ת להגאון ר' אריה ליב ליפקין ז"ל (בן אחיו של מרן הגר"ס) הביא לשיטה זו ראיה חזקה מהגמרא דילן, ואכתוב אותה ביתר ביאור: דהנה בגמרא נדרים ל"ב ע"א איתא: "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו, ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנאמר במה אדע כי אירשנה, ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר תן לי הנפש והרכוש קח לך", ומבואר להדיא מדברי ר' אלעזר ור' יוחנן שברית בין הבתרים היתה אחרי מלחמת המלכים.

והנה בשבת י' ע"ב וי"א ע"א אמרינן שימי של סדום היו נ"ב שנה, וימי שלוחה היו כ"ו שנה, דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלוש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה וגו'", ופירש"י שם ששייבתה של סדום החלה כאשר נפלגה הארץ בסוף ימי פלג שאז היה אברהם בן מ"ח שנה, ואז היו עבדו את כדרלעומר י"ב שנה ונלחמו עמו עוד י"ד שנה, ומיום נפילתו במלחמת המלכים היו בשלוח כ"ו שנה, וחורבן סדום

שם: "ותהיה גרות אברהם שלשים שנה, כמו שאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. אבל איך נקרא אברהם בני ישראל, ואיך נקראו חרן וארץ כנען מצרים, יש להם פירושים אין זה מקומו", עכ"ל. הרי שרס"ג מפרש את הפסוק הזה, שאברהם אבינו כבר נקרא "בני ישראל"¹, וחרן וארץ כנען ג"כ נקראים "מצרים", ונראה דכוונתו לפירוש הנ"ל שחרן וארץ כנען היו כפופים לשלטונה של מצרים (ואמנם באבן עזרא מבואר שרס"ג פירש פירוש אחר, ע"ש, אך באמונות ודעות נראה שפירש כנ"ל).

ואף שבמשך הדורות הללו מצאנו בא"י הרבה מלכים אחרים, כמו מלכי צדק מלך שלם ומלכי סדום ואבימלך מלך פלשתים ושכם בן חמור החוי "נשיא הארץ", צריך לומר שכולם היו סרים למרותו של מלך מצרים ומעלים לו מס [מלבד סדום ועמורה ואדמה וצבויים וצוער שכ"ו שנה היו משועבדים לכדרלעומר מלך עילם, אף שהיו מכלל ארץ כנען].

והנה האבן עזרא כתב על פירוש זה שצריך ראייה שאכן כך היה, אך מצאתי בספר כבוד אלקים לר' אברהם בן מיגאש מאמר ג' פ"ב שכתב פירוש זה מנפשיה, והאריך בראיות, וזה לשונו:

"דע כי מצרים יאמר על מקום מדינת כסא המלכות אשר לפרעה מלך מצרים וגם על הגוים וגלילות ושאר הארצות אשר המשועבדים תחת ידו בארץ כנען וארם דמשק וארם צובא עד נהר פרת שהיו תחת ממשלתו וכן כתוב ביחזקאל כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת כל אשר היתה למלך מצרים ונחל מצרים הוא הנקרא עד היום ואדי אל עריש וכן כתוב וסכסכתי מצרים במצרים והנה מצרים

וד' מאות פרקים בהלכות ע"ז, ולכן כתוב "את הנפש אשר עשו בחרן" כי שם היה עיקר ה"עשיה" שלהם (וכמ"ש חז"ל על פסוק זה שהמלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו).

ביאור חדש איך היו בני ישראל במצרים ת"ל שנה

והנה לפי שתי הפירושים עדיין פשוטו של מקרא קשה מאוד, דהרי לשון הפסוק בפרשת בא הוא "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה", לא כתוב "אשר היו גרים בארץ לא להם", אלא "אשר ישבו במצרים", וא"כ איך שייך לכלול בזה את השנים היו בא"י או בחרן.

והמפרשים שם פירשו שהכוונה היא ששיבתם במצרים היתה עד שלשים שנה וארבע מאות שנה מברית בין הבתרים, ולכאורה הוא דוחק כי אין בכתוב שם כל רמז לברית בין הבתרים, אכן כבר העיר האבן עזרא שם שמצאנו כמה מקומות במקרא שכתוב מנין שנים, ולא נתפרש מאיזה זמן נמנה המנין ההוא.

אך עוד דוחק יש בפירוש זה, שאם כן היה צריך להיות כתוב בפירוש "עד" שלשים שנה וארבע מאות שנה, ובפי' הרלב"ג ליהושע (א, י) כתב שמצאנו כיוצא בזה גם בפסוק ארבעים יכנו לא יוסיף, שפירושו הוא עד ארבעים, וכן תספרו חמישים יום פירושו עד חמישים, עכ"ד, אך לכאורה אינו דומה כל כך.

ובאבן עזרא שם בפירוש הקצר כתב: "ויש אומרים כי ארץ כנען בימים ההם תחת יד מלך מצרים היתה, והם צריכים ראייה", כלומר שיש שפירשו שארץ כנען היתה משועבדת למלך מצרים, ולכן גם היא נקראת "מצרים", נמצא שהזמן שישבו בני ישראל תחת שלטון מצרים באמת היה ת"ל שנה.

ולענ"ד מדברי רס"ג בספר אמונות ודעות מאמר ח' נראה שגם הוא פירש כך, שכתב

¹ ובב"ר פס"ג: "אברהם נקרא ישראל, ר' נתן אמר מילתא עמיקתא היא ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובארץ כנען ובארץ גושן שלשים שנה וארבע מאות שנה".

ראיות רבות וכבודות בזה הדרוש יעויין שם", עכ"ל. ובמגילה ט' ע"א מובא ששבעים הזקנים תרגמו לתלמי את פסוק זה "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה", ולפי דברי רס"ג ור' אברהם בן מיגאש הנ"ל כך הוא באמת עומק פשוטו של מקרא שבני ישראל ישבו ת"ל שנה במצרים ובשאר הארצות שתחת שלטונה.

ואמנם מה שכתב שלשון הפסוק הוא "ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים" הוא תמוה, כי באמת כתוב "אשר ישבו במצרים", אך עיקר פירושו נכון מאוד שכל הארצות הללו נקראו מצרים על שם שהיו משועבדים למלך מצרים.

ולפי פי' רס"ג מבואר היטב למה הלך תרח עם אברהם ומשפחתו לחרן, אף שלפי דעת הרבה מפרשים גם אור כשדים וגם חרן היו בארם (והארכתי בזה במקום אחר), שהרי הרמב"ן סוף פרשת נח כתב בשם המו"נ בשם ספר עבודת האכרים המצרים, שהמלך פחד שאברהם יסיר את כולם מאמונתו וגירש אותו לקצה ארץ כנען, ולפי דברי חז"ל אותו מלך היה נמרוד, וידוע שממלכתו של נמרוד היתה בשנער ובאשור, אך צריך לומר שכמו שחרן וארץ כנען היו כפופים למלך מצרים, וסדום וחברותיה היו כפופים זמן רב למלך עילם, כך אור כשדים היתה כפופה למלך בבל, נמצא שארץ ארם היתה מחולקת בין שתי האימפריות, חציה היתה תחת יד מצרים וחציה תחת יד בבל, ואחר שלא עלה ביד נמרוד להרוג את אברהם, גירש את כל משפחתו מתחום שלטונו, ואז הלכו כולם לחרן שהיתה תחת שלטון מצרים, ושם יכל אברהם לפרסם את האמונה בפרהסיא כאות נפשו, כמ"ש את הנפש אשר עשו בחרן.

***

הראשון הוא מצרים מקום כסא המלכות והמצרים השני על כרחך הוא המלכות והארצות וגלילות הגוים המשועבדים תחת ידו, וכן כתוב בימיו עלה פרעה נכה מלך מצרים על מלך אשור על נהר פרת וזהו סכסוך מצרים במצרים כי הארצות יקראו על שם ארץ המלכות... וכן אמר הכתוב ובא חרב במצרים והיתה חלחלה בכוש כוש ופוט ולוד וכל הערב וכוב וכו' כולם נקראים ארץ מצרים והם עמו העולים עמו להלחם עם מלך בבל על נהר פרת וכולם אחים היו ומלך אחד היה להם במצרים כדכתיב ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען... והעד השני כי בחלום פרעה בשבע שני השבע ושני הרעב לא הזכיר כי אם ארץ מצרים, והנה מצינו כי היה הרעב בכל הארץ וכתוב ויהי רעב בכל הארצות וכו' וכשהזכיר עלית בני ישראל למצרים לשבר אוכל אמר ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען, והנה זכר כל הארצות וממלכות וגלילות הגוים לפעמים בשם מצרים ולפעמים בשם הארץ לבד, וכן בערבי אל בלאד ר"ל הארץ, והנה אין דרך העולם למכור בר לעם נכרי כ"ש בימי הרעב, ואיך ימכרו לכל הבאים רק הם עמו ועבדיו היושבים בארצו תחת ידו וקראם בשם מצרים, וכן אמר ונשכח כל השבע בארץ מצרים וכילה הרעב את הארץ, וכתוב והרעב היה על פני כל הארץ וכו' כאשר אמרנו, ומעולם לא נזכר שום מקום מהבאים כי אם ארץ כנען לפי שבאו אחי יוסף משם אמנם הם נכללים בארץ מצרים כאמור, ואחר שזה אמת ויציב צדק אמרו ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים, וראה שלא אמר במצרים לבד שהוא מקום כסא המלכות רק בארץ מצרים לתוספת ביאור... והארכתי בזה לפי שהוא מקום שתופסים בו בני ריבנו לאמר כי נפל טעות בתורה לפי רוב השנים כמו שקרא לי ראש רופאי המלך הנקרא בלשונם חכים באשי בשער המלך על זה, וכבר הארכתי בחבורי מגן אברם על זה ויש לי שם עוד

הנעל. לפי זה ביאור כוונת אברהם היתה לומר שהוא לא רוצה שיהיה לו שום חיבור למלך סדום. אברהם חשש שעל ידי לקיחת הממון יהיה לו חיבור עם הרכוש של סדום שהיה טמא ורע.

וביאור המידה כנגד מידה הוא, שחוט התכלת גורם לאדם להתרחק ולהתבדל מהבלי העולם [וכמו שמצינו בגמרא (מנחות מד, א) על אותו אדם שהציציות שלו מנעו אותו מעבירה], וכמו כן החליצה גורמת לנשמת הנפטר לעלות אל מקומה בעולם העליון, והיא מפרידה את חלקי הנשמה שנותרו בגוף של אשתו, ומחזירה אותם אל מקומם בעולם העליון. וכמו שכתב השם משמואל שם: "ובזה הנני מבין מה שהגיד לי ביחוד כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה [בעל האבני נזר] בהא דמזהיר הזוה"ק שלא ליקח אלמנה דבחלוצה אין לחוש, עד כאן דבריו, דמהאי טעמא הוא. ולפי האמור תובן שייכות הא דועד שרוך נעל למצות חליצה, דכמו שלא רצה אברהם שדברים שאינם ראויים יתחברו ויקנו מקום אצלו, זכה לעומתו שהנפשות הטהורות מזרעו אף שלא ירתי דוכתא בזכותו ינתן להם מקום ע"י מצות חליצה".

[ובמקום אחר (פרשת לך לך תר"פ) הוסיף השם משמואל וביאר אמאי הסכים אברהם לקחת מתנות מפרעה מלך מצרים, שטעם הדבר היה כדי שיהיה קל לבני ישראל ליטול את הרכוש הגדול ממצרים. וכיון שטומאת מצרים היתה גדולה מאוד אז ניצוצות הקדושה שהיו טמונים בממונם היו בלועים מאוד, ועל כן הוצרכו בני ישראל לסייע של אברהם שיקח מפרעה מתנות ואז התמעטו חלקי הקדושה מרכוש מצרים ויכלו בני ישראל ליטול את ממונם בקלות יותר, ולנצל את מצרים ולהוציא מהם את כל ניצוצות הקדושה. בשונה מסדום שעתידה היתה להיחרב ולא היה ענין ליטול את רכוש קודם לכן.]

והנה מצינו במקומות רבים שבעלות באדם על החפץ משפיעה על החפץ עצמו. אם זה לגבי דיני עירוב תחומין, כמו שכתב השם משמואל, שהכלל בזה הוא שהבהמה והכלים כרגלי הבעלים (ביצה לז, א). אם זה לגבי דיני

מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א

"ושמואל בקוראי שמו" – עיונים
במשנתו של השם משמואל זי"ע

פרשת לך לך תרפ"א

(ג) הקשר בין ממון האדם לאישיותו.

בפרשה כתוב (בראשית יד, כב - כג): "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סֹדֶם הֲרַמְתִּי יְדֵי אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי עֵלְיוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וְאַרְצָךְ. אִם מְחוּט וְעַד שָׁרוּךְ נָעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂרְתִּי אֶת אַבְרָם". וכתב במדרש תנחומא (פרשת לך לך סימן יג): "בשכר שאמרת אם מחוט אני אתן לבניך מצות חוטין של מצות פתיל תכלת, אמרת עד שרוך נעל אני נותן לבניך מצות יבמה וחליצה וחלצה נעלו". [ויעויין בגמרא (סוטה יז, א) ששם דרשו כן על מצוות אחרות. על חוט של תכלת ורצועה של תפילין.]

וצריך ביאור מהי המידה כנגד מידה שיש במצות פתיל תכלת ובמצות חליצה כנגד זה שאברהם לא רצה לקחת ממלך סדום מחוט ועד שרוך נעל, ובכלל צריך ביאור מה היתה עומק כוונת אברהם שבחר לומר למלך סדום דוקא את המילים הללו "אם מחוט ועד שרוך נעל".

ומבאר השם משמואל: "נראה לפרש דהנה אברהם אבינו ע"ה שלא רצה לקבל מרכוש סדום אף שמהדין היה שלו, כדין המציל מן הנהר ומן הגייס שאין ביד הבעלים להציל, מ"מ אברהם שאיחה את כל באי העולם היה עושה בעצמו שמירה יתירה, לבל יתחברו נמי כחות שאינם ראויים. וזהו הרמז אם מחוט, שחוט הוא מיוחד לתפירה שהוא ענין חיבור שתי חתיכות, על כן רמז בלשון אם מחוט שאינו רוצה בחיבור שאינו ראוי לו, כי הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, וכמו הבעלים שהם אנשי סדום היו תכלית חלקי הרע כן נמי רכושם ומגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה, אף שנטהרו בבואם לרשותו, מחמת תוספת שמירה לא רצה לקחתם".

והיינו שהמילים "אם מחוט ועד שרוך נעל" – רומזים על חיבור. החוט מחבר בין שתי חתיכות של בד, והשרוך קושר את שני חלקי

כזו של אנשי סדום העדיף אברהם להחמיר על עצמו ולא להתחבר עם הטומאה כלל.

[וכן משמע מדברי הזוהר הקדוש (קדושים פה, א) שכתב לגבי איסור הלנת שכר שכיר: "והיינו דהוה רב המנוא עביד כד הוה ההוא אגיר מסתלק מעבידתיה הוה יהיב ליה אגריה וא"ל טול נפשך דאפקידת בידאי טול פקדונך ואפילו אמר יהא בידך דאנא (לא) בעינא לסלקא אגרי, לא הוה בעי, אמר פקדונא דגופך לא אתחזי לאתפקדא בידי, כל שכן פקדונא דנפשא, דהא פקדונא דנפשא לא אתיהיבת אלא לקודשא בריך הוא דכתיב (תהלים לא, ו) בידך אפקיד רוחי" [והובאו הדברים להלכה בשער משפט (שלט, ב), ובפתחי תשובה (שם, ז)]. ומתבאר מדברי הזוהר ששכיר העושה מלאכה עבור בעל הבית כל זמן שבעל הבית לא שילם לו נחשב הדבר כאילו שיש בתוך החפץ פיקדון מנשמת הפועל. וטעם הדברים הוא כמו שנתבאר לעיל, שעמל האדם מקשר אותו אל החפץ ומשפיע עליו.]

***

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א

(ד) זה נהנה וזה לא חסר.

ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד (יג יג) ובמשנה באבות (פ"ה מ"י) תנן, ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושליך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום כו'. ובגמ' בכמה מקומות איתא דכופין על מדת סדום, ופרש"י (כתובות קג א) שסדום לא היו עושין טובה אף כשזה נהנה וזה אינו חסר.

הנה בגמ' (ב"ק כ א), אמרינן שהדר בחצר חברו שלא מדעתו, אם החצר לא קיימא לאגרא וגברא לא עביד למיגר פטור, דזה לא נהנה וזה לא חסר, ואם החצר קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר חייב, דזה נהנה וזה חסר, ובאופן שזה נהנה וזה לא חסר מספרא ליה לגמרא, ולמסקנא פטור.

טבילת כלים, שכל עיקרה של מצוה זו הוא משום שכלי שעד עתה היה שייך לנכרי צריך להתקדש לפני שעובר לרשות ישראל. לא זו בלבד, אלא שמצינו בגמרא (חולין ז, א) שחמורו של רבי פינחס בן יאיר לא אכל טבל, וכן הבהמה של הישראל לא רצתה לעבוד בשבת (פסיקתא רבתי פיסקה יד), וכן מצינו בגמרא (ב"ק לז, ב – לח, א) ששור תם של גוי שנוגח שור של ישראל חייב נזק שלם בשונה משור תם של יהודי [ואין לומר שזהו מצד שהקב"ה הפקיר את ממון הגויים לישראל, כיון שזהו רק טעם לבאר מדוע שור של ישראל שנגח שור של גוי פטור לגמרי, וכן מבואר בתוס' (שם ד"ה עמד)].

ויש לציין לדברי המגלה עמוקות (ריש פרשת מקץ) [והביאו הבני יששכר (כסלו דרוש ג אות כו)] שביאר את דברי הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ב; דף יא, ב) שהיונים רצו שהיהודים יכתבו על קרן השור שאין להם נחלה באלוהי ישראל. שכוונת היוונים היתה לדברי הגמרא (ב"ק לז, ב) ששור תם של ישראל משלם חצי נזק, ואילו שור תם של גוי שנגח שור של ישראל משלם נזק שלם, ואת הדין זה רצו היוונים לעקור.

על כל פנים, הדברים צריכים ביאור היאך מעשי האדם משפיעים על חפציו, ואיך יתכן לומר שיש ניצוצות קדושה המובלעים בתוך חפצי המצרים, ומדוע חפצי אנשי סדום היו כל כך טמאים ומשוקצים בעיני אברהם.

והנראה לומר בזה, שהנה רכוש הוא דבר שמגיע לאדם על ידי עמל כפיו [או שלו או של אבותיו שהורישו לו], ממילא בכל רכוש טמון חלק מאישיותו של האדם. הן לטוב והן למוטב. האישיות של האדם מתבטאת ומשפיעה על גופו ועל כליו [כמו שמצינו בצרעת שכליו של החוטא לוקים]. כאשר אדם מקנה רכוש או חפץ לחבירו טמון בזה שגם חלקי האישיות שלו שהיו בתוך החפץ יעברו לידי השני. ואז החפץ מקבל את התכונות של השני, כיון שהקנין שהוא עשה מחבר אותו אל החפץ. זהו הטעם שאברהם לא רצה ליטול ממלך סדום, אע"פ שלכאורה החפץ יצא להפקר שהרי הכל היה שלל מלחמה, מכל מקום בטומאה חמורה

וז"ל, לאו הפקר גמור כו' אלא ה"ק להפסד קיימי ובלאו דידיה נמי מופסדים הם ע"כ (ועי' תור"פ ותור"ש מה שביארו באופ"א אך מסתימת התוס' נראה כפי' הנ"ל), אך הדבר צ"ב דמאחר שאין הפירות מופקרים למה לא יחשב זה חסר.

ד, בגמ' הביאו ראייה מהא דאמרינן במקיף את חברו מד' רוחותיו דלדעת ת"ק נחשב זה נהנה וזה חסר וחייב, משום דהניקף גרם לו הקיפא יתירא, וצ"ב הרי המקיף נחסר לצורך עצמו ולא בשביל הניקף, ואין ההנאה קשורה לחסרון של המקיף. וביותר קשה לשיטת התוס' שם שמדובר בהיקף החיצוני, והוה הקיפא יתירא משום שמחמת שדה האמצעי ההיקף גדול יותר מדאי, וצ"ב הרי אין הניקף גורם לזה, שהרי אפילו אם יפקיר את שדהו יצטרך עדיין המקיף להקיף את כל שדותיו באותו היקף, ומ"ט נחשב חסר.

ה, לשיטת ר' יוסי שהמקיף את חברו מד' רוחותיו פטור משום דהוה זה נהנה וזה לא חסר, ומכ"מ כשעמד הניקף וגדר את הרביעית חייב, וביארו התוס' הטעם שבעמד ניקף גלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה, ולא דמי לדר בחצר חברו דלא גלי אדעתיה אלא בחנם ע"כ. ואינו מובן למה כשגילה הניקף דעתו שרוצה לשלם יש לחייבו אף בלא חסר, והרי גם בלא גילוי דעת ידעין שרוצה לשלם דהא מיירי בגברא דעביד למיגר (ועי' בחי' הגרש"ש שביאר שאם מגלה דעתו שרוצה בהוצאה, יש לחייבו מדין משתרשי ליה ולא רק מדין נהנה, אך צ"ע דהא דלא גילה דעתו על כל ההוצאה וכדלהלן).

וביותר קשה הרי לא גילה דעתו אלא שרוצה לשלם על גדר אחד כשעי"ז יהיה מגודר מד' רוחותיו, ואין מזה ראייה שמסכים לשלם על כל הגדירות (ואכן מטעם זה יש מ"ד בב"ב ד ב שבעמד מקיף וגדר את הרביעית משלם לו הניקף רק על הגדר הרביעית, דזה ודאי ניחא ליה וכמ"ש התוס' ויל"ע בגדר של חסרון, איזה חסרון מועיל לחייב.

ובגוף הסוגיא שם יש כמה קושיות ופרטים שצריכים ביאור.

א, באופן שהחצר קיימא לאגרא שנחשב זה חסר, פירשו התוס' הטעם שנחשב חסרון, משום דכל זמן שרואין את זה עומד בביתו אין מבקשין ממנו להשכיר, והיינו דחיישינן שמא נמנעו אנשים מלשכור את הבית מחמת זה שנכנס לתוכה, ונחסר בעה"ב מחמתו. וצ"ב דהן אמת שאם רצה אדם אחר לשכור את הדירה ונמנע מחמת שראה את זה בתוכה, היה לבעלים חסרון, אך אפשר שלא רצה שום אדם לשוכרה, ונמצא שלא נחסרו הבעלים כלום, ואיך נוציא ממון מספק.

ב, בתוס' הקשו למה בתחב לו חברו בבית הבליעה חייב הבולע לשלם על הנאתו, והרי אם היה מחזיר היה נמאס ולא היה שוה כלום והו"ל זה נהנה וזה לא חסר, ותירצו שנחשב כחסר הואיל ונהנה מחמת החסרון שהיה מתחילה, ולכן בהמה שאכלה ברה"ר משלמת על ההנאה אע"פ שבשעת הלעיסה כבר נחסרו הבעלים ע"כ. וצ"ב דהא בשעה שנחסרו הבעלים עדיין לא היה הנאה וא"א לחייבו, ובשעת ההנאה כבר אין חסרון, ומאיזה טעם יתחייב מחמת החסרון שהיה בתחילה.

ג, בגמ' שם הביא רמי בר חמא ראייה לחייב, מבהמה שאכלה ברה"ר שמשלמת מה שנהנית אע"ג דזה נהנה וזה לא חסר דסתם פירות אפקורי מפקר להו. וכתבו התוס', דלא לגמרי מפקר להו, דא"כ אפילו מה שנהנית לא משלם, אלא מתייאש מהם, שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים דורסים עליהם עד שלא יבואו לדמי מה שנהנית ע"כ, ובפשטות נראה כוונתם שאע"פ שאין כאן הפקר, מכ"מ נחשב זה אינו חסר כיון שסבור שיתקלקלו הפירות מחמת שרבים דורסים עליהם, וכ"ה בחידושי תלמיד ר"ת

חסר מסקינן דפטור, הרי שההנאה לבד אינו סיבה לחייב, ומאידך בזה אינו נהנה וזה חסר לדעת התוס' ג"כ פטור, הרי שגם החסרון אינו סיבה לחייב, וא"כ אמאי בזה נהנה וזה חסר חייב.

ותירץ הפני יהושע, שודאי יש לחייב על ההנאה לבד, והא דפטרינן בזה נהנה וזה אינו חסר היינו משום דכופין על מדת סדום, שכיון שאין בעה"ב מפסיד כלל במה שדר הלה בביתו אין לו לחייבו על הנאתו, משא"כ בזה נהנה וזה חסר שאינו מדת סדום כיון שיש לו חסרון.

וכדבריו מבואר להדיא בתוס' (ב"ב יב ב) וז"ל, הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר, היינו בשכבר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר וכו' ע"כ, הרי דטעם הפטור הוא משום דכופין על מדת סדום. וכ"מ בתוס' (שם כ ב ד"ה הא) שהקשו למ"ד בב"ב דאין כופין על מדת סדום אמאי הכא פטור בזה נהנה וזה אינו חסר, וכתבו לחלק דשם הוה כמונע חבירו לכתחילה כו', מבואר מדבריהם שטעם הפטור כאן הוא מדין כופין.

ובשו"ת הרשב"ש (סימן סז) כתב כן ביתר אריכות וז"ל, אותן שנים שדר בה ראובן פטור הוא מן השכירות בדינו, לפי שאנחנו קהל עדת ישראל אנו גומלי חסדים ואין אנחנו כמדת סדום קפדנים, וכל דבר שזה נהנה וזה אינו חסר, כל מי שמקפיד בו הוא ממת סדום, וראוי עלינו שלא להקפיד בזה כו' ע"כ. ואביו התשב"ץ בספרו מגן אבות ביאר את המשנה באבות שם, שהאומר שלי שלי ושליך שליך י"א הרי"ז מדת סדום, שהכוונה כגון הא דסוגיין בזה נהנה וזה לא חסר וכופין על כך.

ועי' ברש"י (ב"ב שם וכתובות שם) וברשב"ם (שם קד א) שביארו מהו 'מדת סדום' - זה נהנה וזה לא חסר, וכ"ה לשון הרמב"ם (שכנים פ"ז ה"ח), וכופין אותו שיהיה חבירו סותם כו' שזו מדת סדום, וכן

(שם), ועמד בזה הנוב"י (תנינא חו"מ סי' כד), דמדברי התוס' יש להוכיח דאינו יכול לטעון אלמלא שכבר הקיף זה ג' מחיצות לא הייתי מוציא הוצאה גדולה על חלקי, וכתב הנוב"י דהיינו דוקא בצירוף מה שהניקף גרם להקיפא יתירא, ולר' יוסי תרתי בעינן, דיגלה דעתו שרוצה בהוצאה וגם שיגרום לו היקיפא יתירא ע"ש, והדבר תמוה דמה ענין זה לזה, ומאחר שאין כח בסברת הקיפא יתירא לבד להחשיבו חסרון, וגם גילוי דעתו אין מועיל לחייבו כיון שגילה דעתו רק על הגדר הרביעית, איך מצטרפים שני הסברות יחד לחייבו.

ו, בהא דאמרינן בגמ' שהדר בבית חדש של חבירו חייב אף אם לא קיימא לאגרא, משום שחרוריתא דאשייתא, וביארו התוס' להלן שכיון שבעה"ב נחסר מעט בשחרורית זו מגלגלין עליו את כל ההנאה ומשלם הכל, וצ"ב טעם הדבר, דמאחר דהחסרון הוא רק מעט, א"כ בהנאה שאין כנגדה חסרון הו"ל זה נהנה וזה אינו חסר, ואמאי משלם הכל.

ז, בהא דאמרינן בנטל אבן או קורה של הקדש והניחה ע"פ ארובה שחייב אף שאין ההקדש חסר כלום, משום דהקדש שלא מדעת הו"ל כהדיוט מדעת, ופי' התוס' דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה ע"כ. ובתור"פ ביאר ביתר אריכות, דהוה כהדיוט שמוחה דהתם ודאי חייב לשלם, והיינו שהדר בחצר חבירו ומחה בו בעה"ב, חייב הדר לשלם אע"פ דלא קיימא לאגרא, וצ"ב טעם הדבר למה מועילה מחאה זו. ועי' רשב"א שביאר באופ"א, שהדיוט מדעת הכוונה שמתנה עמו שיעלה לו שכר, וגם זה צ"ב דמאחר שהדר בתוכה לא הסכים לתנאי השכירות, איך נחייבו לשלם בעל כרחו, ומה מועיל שבעה"ב רוצה לקצוץ עמו שכירות אם השוכר אינו מתרצה לשכור.

והנראה בביאור הסוגיא, דבאמת כבר הקשה הפנ"י, אמאי פשיטא לן דזה נהנה וזה חסר חייב, והרי בזה נהנה וזה אינו

נמאס בשביל אכילתו של זה, ואין כאן מדת סדום לדרוש את דמי ההנאה.

ולדעת רמי בר חמא שבהמה שאכלה פירות ברה"ר הו"ל זה נהנה וזה אינו חסר משום דאפקורי מפקר להו, וכתבו התוס' שאינו מפקירם ממש, יתכן לבאר עפ"י הנ"ל, שאף אם הבהמה לא היתה אוכלת את הפירות מסתמא היו נדרסים ברגלי בהמות אחרות, והיה מפסיד לגמרי, וא"כ מה אכפ"ל לבעל הפירות שבהמת חבירו אכלה את הפירות ונהנתה מהם, הרי גם בלא אכילתה לא היו הפירות חוזרים אליו, וכלשון תלמיד ר"ת שהובא לעיל שבלאו דידיה נמי מופסדים הם, ולכן דומה לזה נהנה וזה אינו חסר.

והא דאמרינן במקיף את חבירו מד' רוחותיו דלת"ק חייב משום דגרם לו הניקף הקיפא יתירא, ביאורו שכיון שהוצרך לעשות את ההיקף מחמת הניקף, דין הוא שיבקש ממנו לכה"פ את דמי הנאתו. ואף לשיטת התוס' שמדובר על ההיקף החיצוני, והניקף אינו הגורם לאריכות הגדר אלא מציאות השדה היא הגורמת, מכל מקום הרי המקיף נחסר בגלל שדה זו של הניקף, ומאחר ששדה זו נהנית מההיקף אי"ז מדת סדום לחייב את דמי ההנאה.

ולדעת ר' יוסי שהמקיף פטור משום דזה נהנה וזה אינו חסר, ומכל מקום בעמד ניקף וגדר את הרביעית חייב, וביארו התוס' הטעם משום דגלי דעתיה דניחא ליה בהוצאה, וקשה הרי גם בלא גילוי דעתו הרי ידעינן שרוצה לשלם דהא מיירי בגברא דעביד למיגר, ומה מוסיף גילוי הדעת. ולהנ"ל י"ל דהא דהוה מדת סדום לחייבו היינו משום דירד להנאה זו על דעת ליהנות בחנם, ולכן אינן מן הדין לחייבו על הנאתו, אבל באופן שמגלה דעתו שרוצה לשלם על הנאה זו גופא אי"ז מדת סדום לחייבו.

אלא דאכתי צ"ב הרי אין כאן גילוי דעת שרוצה לשלם אלא על הגדר הרביעית, ולא על כל ההיקף, ולעיל הובאו דברי הנוב"י

כל דבר שזה נהנה בו ואין חבירו מפסיד ואין חסר כלום כופין עליו ע"כ. הרי דזה נהנה וזה אינו חסר דפטור וכופין על מדת סדום חדא נינהו.

ובחי' הגרש"ש הביא את דברי הפנ"י, והקשה דא"כ אך מייתי ראיה דזה נהנה וזה אינו חסר חייב מהא דנטל אבן או קורה שמעל, והרי בהקדש לא שייך דינא דכופין על מדת סדום. ולכן כתב טעם אחר בהא דפטור ע"ש. אך כאמור מפורש בדברי התוס' כדברי הפנ"י שטעם הפטור הוא מצד כופין על מדת סדום (ומש"כ הגרש"ש לדחות הראיה מתוס' ע"ש אינו מובן כלל, כי עמד על תחילת דברי התוס', אך בקושייתם השניה למ"ד מעלינן אמאי הכא פטור מפורש שכאן הוא מצד מדת סדום, וכ"ה להדיא בדבריהם בב"ב וכנ"ל). ובקושיית הגרש"ש ממעילה, עי' שיעורי רש"ר (ב"ב שם אות רכד) מה שיישב בטוטו"ד.

ומעתה ניחא הכל, דאימתי פטור בזה נהנה וזה אינו חסר, רק באופן שאכן הוא מדת סדום לבקש את דמי ההנאה, אבל אם יש לו טענה כל שהוא של חסרון שוב אינו מדת סדום ושפיר יכול לחייבו.

ומטעם זה כתבו התוס' שבבית דקיימא לאגרא חייב לשלם דשמא רצה אדם לשכור את הבית ונמנע מחמת זה שדר בתוכה, ואף שיתכן שלא רצה שום אדם לשכור את הדירה ואין כאן שום חסרון, ואיך נחייב את הנהנה מספק, ולהנ"ל ניחא, שמדינא הרי חייב את דמי ההנאה בכל אופן, אלא שאם לא נחסרו הבעלים כלום הו"ל מדת סדום, וכיון שיש צד אולי נחסרו שוב אי"ז מדת סדום לחייב את הדר.

וכן בהא דבהמה שאכלה ברה"ר ובתחב לו חבירו בבית הבליעה שחייב לשלם על ההנאה, וביארו התוס' שנהנו מהחסרון שהיה בתחילה, ביאורו ג"כ כנ"ל, שכיון שהבעלים נחסרו בשביל אכילה זו, יש סברא לחייב על ההנאה, שהרי האוכל

וא"כ התולעים שאין להם עצם, איך חיו בתיבה י"ב חודש ויותר.

וכן הנמלה דא"י במדרש (דברים ה, ב) עה"פ לך אך הנמלה וכו', דהנמלה אינה חיה אלא ששה חדשים ואעפ"כ הולכת ומכנסת וכו'. וצ"ע כנ"ל איך חיו בתיבה י"ב חדשים.

וכן בהא דשו"ט בע"ז ה, ב לבאר שלא הביא נח לתיבה טריפה, משום דטריפה אינה יולדת וכתוב "לחיות זרע ע"פ כל הארץ", ולמ"ד דטריפה יולדת ילפי" מ"להחיות איתך" – בדומין לך, ולכאוי בלא"ה איכא להוכחי למ"ד דטריפה לא חיה יותר י"ב חדשים, א"כ תיפו"ל דלא הביא טריפה.

אמנם יתכן בזה, דהרי מבואר בקראי שהאנשים קודם המבול האריכו ימים הרבה יותר ממה שהיו חיים לאחר מכן, ויתכן דגם הבע"ח האריכו חייהם יותר, ותכונתם וחוזקם היה יותר מאשר הנאמר אח"כ, וגם טריפה חיה יותר.

ועוד הנה בסנהדרין קח, ב א"ר יוחנן עה"פ "למשפחותיהם יצאו מן התיבה" – למשפחותיהם ולא הם, ובגליון הגמ' נכתב בזה"ל, כתב הבאר שבע לא ידענא פירושו וכו' ויתכן לפרש ע"פ האמור בחולין כל בריה שאין בו עצם אינו מתקיים שנים עשר חודש. וכן ביארו

שמכל מקום יש לחייבו בצירוף סברת את גרמת לי הקיפא יתירא, וצ"ב. ולהנ"ל יתבאר שפיר, דלא הוה מדת סדום אלא כשהבעלים לא נחסרו כלל והנהנה אין דעתו לשלם, אבל בכה"ג שהבעלים נחסרו קצת בהקיפא יתירא, וגם הנהנה גילה דעתו שהנאה זו שוה אצלו ממון ומתרצה לשלם לכה"פ חלק ממנה, שוב אין להחשיב את תביעת דמי ההנאה למדת סדום.

ובאופן שזה נהנה וזה אינו חסר אלא מעט, כגון שחרוריתא דאשייתא, דכתבו התוס' שמגלגלין עליו את הכל, הדבר פשוט שאינו נקרא מדת סדום אלא באופן שאין לבעלים שום חסרון ואין לו סיבה להקפיד על הנאתו של זה, אבל כשיש לו מעט חסרון ויש לו קפידה על הנאתו של זה שפיר יכול לחייבו על הכל, וכן ביאר הפנ"י שם.

ובהקדש שלא מדעת או בהדיוט מדעת דחייב, והיינו באמר לו צא ולא יצא, או כשמתנה עמו ע"מ שיעלה לו שכר, הביאור פשוט דבכה"ג שנכנס לבית חבירו בעל כרחו ומסרב לצאת בודאי אינו מדת סדום לחייבו על הנאתו ואי"צ לפנים.

***

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

(ה) בעלי חיים שאינם חיים י"ב חודש כיצד חיו בתיבה

**ומכל החי מכל בשר תביא אל התיבה
להחיות איתך וגו' (ו, יט)**

הנה משך זמן שהותם של נח וכל הבאים לתיבה היה יותר מי"ב חודש מתחילת המבול עד יבושת המים, והעירו בזה מכמה בעלי חיים דיל"ע איך נתקיימו, בחולין נח, סוע"א מבואר דכל בריה שאין לה עצם אינה מתקיימת י"ב חודש,

לפרשת לך לך

ביאור דברי דוד המלך בבית המרחץ

(ו) לענין מילה ומזוזה

[והמסתעף בד' הגרעק"א בדין מזוזה היוצא

מביתו]

ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם

(יז, יב)

א) איתא במנחות מג, ב ת"ר חביבין ישראל שסביבן הקב"ה במצות תפילין בראשיתו ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן ועליהן אמר דוד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך, ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, לאחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר למנצח על השמינית מזמור לדוד על מילה שניתנה בשמיני, רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם.

ויל"ע ולבאר ענין צערו של דוד המלך ע"ה ומה שלבסוף נחה דעתו, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר.

ב) והנה הגרעק"א בתשו' (קמא סו"ס ט) כתב, דמי שיצא מביתו בשוק שעות הרבה ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאו' הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בינתים

הגאון רבי יעקב עמדין בהגי' יעבי"ץ וכן במהרי"ץ חיות, שהתולעים שאין להם עצם לא נתקיימו עד שיצאו מן התיבה, ורק המשפחות שלהם יצאו, [ובמהריצ"ח הביא שכ"כ בס' אמונת חכמים להרב שר שלום]. והנה כשיצאו מן התיבה נאמר (ח, יז) "ושרצו בארץ" ופרש"י, ולא בתיבה וכו', הרי שלא פרו ורבו בתיבה, אכן י"ל, בכוונתם דאלו שהיה סיבה בשביל קיומם אינם בכלל.

והנראה לדון בזה, דהנה עה"פ "והקימותי את בריתי וגו'" (ו, יח) פירש"י, ברית היה צריך על הפירות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים שבדור, עכ"ל, ויש לדון בגדר הברית הנאמר בזה דבפשוטו הכונה ברית על ההצלה שתיהיה ע"י כניסתו של נח בתיבה, ולא דוקא אלו הדברים שהזכיר רש"י, אלא הברית היא דמה שאינו ביכולתו של נח, הקב"ה כרת עמו ברית להצלה, והנה אי נימא הכי הרי כל הנצרך לקיום הנמצאים בתיבה בכלל הברית, וא"כ ודאי דעצם חיותם של הבע"ח משך הי"ב חדש ודאי הוא בכלל הברית, שזהו מעיקר ההצלה של התיבה, וי"ל דהוי בכלל הברית לקיומם כל משך זמן חיותם בתיבה.

מצוות, רק הכוונה שאמר דוד שלא היתה המצוה סובבת אותו כמו שהיה בהיותו בבית שיש בו מזוזה, והיה הולך בטלית עם ציצית. (וכ"כ בעין יצחק יו"ד סי' לא אות ב, עי"ש).

והנה בפשטות מבואר דנקט הגרעק"א דכוונת דוד על עיקר קיום מצוה אצלו, דעצם קיום המצוה הוא שומרו שלא יחטא.

אכן יל"ע בזה, דהנה ידוע מה שהוכיח מהר"ח או"ז (סי' י"א) מעובדא זו דדוד המלך, דמצות מילה מלבד שהמצוה היא להיות נימול, יש קיום מצוה בכל רגע ורגע שהוא מהול.

אכן בדעת הגרעק"א מבואר דלא ס"ל הכי דהנה הגרעק"א בתשובה מב (גבי ברכת להכניסו שאבי אב הבן שייך בה יותר מאחר, עמד בהא דשנינו בנדירים (לא, ב לב, א) גדולה מילה שאילמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנא' כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. גדולה מילה שאילמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, ופליגא דרבי אליעזר דאמר ר"א גדולה תורה שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת.

וכ' וז"ל, משמע דאם לא בריתי קאי אתרויהו על מילה ועל התורה, והנה על התורה הפשט פשוט, בריתי יומם ולילה דכתיב והגית יומם, ולילה, אבל על המילה אינה נוהגת בלילה, בתוס' יו"ט כ' דפסקיה לקרא, אם לא בריתי, אזי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת,

שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש, דבשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, ויהיה כמו שיוצא מסוכה לעסקיו ולוזר לסוכתו דחוזר ומברך, וכמו פשט טליתו ע"ד שלא להתעטף בו מיד, שחוזר ומברך כששובשו, וסיים וצ"ע לדינא.

[ואחר התשובה כ', אחר זמן רב בא לידי ספר ברכי יוסף, וראיתי שכתב בפשיטות דשוכר בית שיש בו מזוזה דאינו מברך דלא תקנו ברכה על שעת קביעת המזוזה, ומימלא גם בנוסע מעירו ואח"כ חזר לביתו אינו מברך ולדינא צל"ע, עכ"ד. ועי' שיטמ"ק ב"מ קא, ב שנחלקו רבינו יונתן והרא"ש באדם שיש לו בתים ואינו דר בהם אם חייב לקבוע מזוזה].

וכתב הגרעק"א להביא ראיה לדבריו מד' המג"א סי' כא סק"ב דמייתי מכתבי האר"י שכ' דע"פ הסוד יש לשכב בלילה בט"ק, ומביא ראיה מהא דאמרינן כיון שראה דוד עצמו ערום בבית המרחץ, אמר אוי לי שאני ערום מן המצוות, וק' למה לא אמר כן בלילה, שיהיה ג"כ ערום מן המצוות, אלא על כרחך שהיה שוכב בט"ק, ע"כ, וכ' ע"ז המג"א, ודבריו דברי קבלה נקבל אבל לדין יש תשובה, די"ל דבלילה עכ"פ היה לו מזוזה בפתחו משא"כ במרחץ, עכ"ל, ומבואר במג"א דבמרחץ כשלא היה בביתו לא היה מקיים מצוות מזוזה.

(ג) והנה בנחלת צבי שם דחה הראיה שהביא הגרעק"א מהך דדוד המלך ע"ה, וכ' דבודאי גם בהיותו בבית המרחץ נתקיימו על ידו כמה

והנה בהתבונן בדבריו, מה שכתב שהמילה להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפילין ולא ציצית, וכיוצא בהן, נראה שמקורו מהגמ' זו בדוד המלך, ומבואר דמה שנחה דעתו של דוד המלך ע"ה במה שיש במילה הענין להזכיר המקום תמיד.

(ד) ולהנתבאר יש לבאר ענין צערו ומה שלבסוף נחה דעתו, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, די"ל דמעיקרא נצטער על שאין לו קיום מצוה בפועל, שבציצית ותפילין זכירת השי"ת היא על ידי מצוה ממש, וזה דבקות גמורה, אך נחה דעתו במילתו, שיש בענינו עכ"פ הזכירה.

אשר לפי"ז שפיר יתבאר לן מה דנקט הגרעק"א דלענין מצות מזוזה היה דעתו של דוד על קיום מצוה ממש, וכמשמעות ראייתו לענין שאין קיום המצוה כשאינו בביתו, אך מ"מ לענין מילה מה שנחה דעתו לבסוף לא היה בקיום מצוה ממש, אלא בענין שיש במילה זכרון המקום תמיד, כמשנ"ת.

ב

(ה) והנה גם כשיצא מביתו יציאה מועטת וקצרה, הרי אינו מקיים מצות מזוזה חוץ לביתו, וכמבואר בד' הגרעק"א שהביא ראייה לדבריו מדוד כשהיה בבית המרחץ, שאמר אוי לי שאני ערום מן המצוות, ומשום דבמרחץ כשלא היה בביתו לא היה מקיים מצוות מזוזה, והרי יציאה מביתו למרחץ אינה כיציאה מביתו לשוק שעות הרבה.

דהיינו את הכל לא שמת, והוא דחוק, ויותר נראה דבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש בעוללות אפרים (מאמר שצ"ב) שמילה חיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת הלב, כשימול ערלת לבבו אז יהי' חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל עיי"ש, א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצות, א"כ יש לומר דאם לא בריתי היינו ג"כ מילה דעי"ז בא לשערי תורה להגות יומם ולילה, [ולפי"ז כ' דכיון דחיוב גמור על אבי אב הבן ללמדו תורה, ממילא שייכות הברית עליו יותר מאחר, שזהו הגורם לבא לשערי תורה], ע"כ דבריו המאירים.

והנה העירוני דלדברי מהר"ח או"ז דמצות מילה מלבד שהמצוה היא להיות נימול, יש קיום מצוה בכל רגע ורגע שהוא מהול, א"כ מבואר היטב קרא דאם לא בריתי דקאי שפיר על מצות מילה, ומדקשיא ליה להגרעק"א משמע דלא נקט הכי.

ואמנם כן מבואר דעת הרמב"ם דהנה בהקדמת ספר היד כ' וז"ל, ספר שני אכלול בו המצוות שהן תדירות שנצטוינו בהם כדי לאהוב את המקום ולזכרו תמיד כגון ק"ש ותפילה ותפילין וברכות, ומילה בכללן לפי שהיא אות בבשרינו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפילין ולא ציצית וכיוצא בהן, וקראתי שם ספר זה אהבה עכ"ל. ומבואר דלענין מילה נקט להדיא אינו מצוה תמידית, אלא שהיא אות בבשרינו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפילין ולא ציצית וכיוצא בהן.

הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד מעושי רצונו, וכו' עיי"ש, ויתכן לומר דעיקר ענינה בעת הקביעה, דק' לפרש כן, דבפשטות קיום זה הוא בכל שעה.

עוד יל"פ בדוחק כוונתו דקיום וכוונה זו הוא בשעה שנכנס ויוצא בפתח שקבועה בו מזוזה, וכדברי הרמב"ם בהלכות מזוזה סוף פ"ו, וז"ל, וכל עת שיכנס ויצא יפגע בייחוד שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו וייעור משנתו ושגייתו בהלי הזמן וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים וכו'.

ומבואר אם כן בד' רבינו יונה דאף ביציאה מועטת מביתו לביהכ"נ, אינו מקיים מצות מזוזה.

(ו) והנה בנחלת צבי יו"ד סי' רצא סעיף ב השיג ע"ד הגרעק"א דגם כשיוצא מביתו כיון שמחזיק שם כליו אכתי מחויב במזוזה כדין בית האוצר. ובדעת הגרעק"א י"ל דביתו של אדם שמשמש לדירון, אין שם בית האוצר עליו, וא"א לחייבו אלא לפי גדרי בית דירה ולא בית האוצר.

ואמנם בדעת הנחלת צבי י"ל דלא נחלק על כך שצריך שיהא מיוחד לאוצר, ולא כל מקום הנחת חפצי האדם חשיב בית האוצר, אלא דבית מגורי אדם, מתחילה נועד גם בשביל הנחת כלי תשמישו, והגרעק"א ס"ל דאין להחשיב הבית כמקום אוצר לתשמישי האדם,

ואמנם הגרעק"א העמיד דבריו במי שיצא מביתו לשוק שעות הרבה, היינו משום דלענין הברכה תלי בהיסח הדעת, והרי גם המסיר טליתו על דעת לחזור ולהתעטף בה אחר זמן מועט, אינו מקיים המצוה באותה שעה, אך כשחוזר ולובש אינו מברך, וכן בשאר מצוות.

והנה מצאתי בס"ד ראייה גדולה לד' הגרעק"א מדברי רבינו יונה בברכות (ח, א מדפי הרי"ף), בהא דאיתא שם, הרוצה לקבל עול מלכות שמים שלימה וכו' ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל, וכתב רבינו יונה וז"ל, טעם הדבר מפני שבתפילין שבראש אדם משעבד לבורא ית' הנשמה שהיא במוח, ובתפילין שבזרוע האדם משעבד גופו, ומפני כך ציוו להשים כנגד הלב שהלב הוא עיקר התאות והמחשבות, ובזה יזכור את הבורא וימעיט הנאותיו, ובמזוזה משעבד אדם ממונו, אלא שלא הזכירו בכאן המזוזה מפני שמצוותה נעשית בשעה אחרת וכו' עכ"ל.

ויל"ע מהו שכ' רבינו יונה דמזוזה "מצוותה נעשית בשעה אחרת", וי"ל בס"ד דקאי במתפלל בביהכ"נ, שהוא אינו בביתו בשעה זו, ולכך אין לו בשעה זו קיום מצות מזוזה, וזהו מש"כ רבינו יונה דלכך לא הזכרוהו לענין קורא ק"ש כשמקיים את המצוות שיש בהם שיעבוד לבורא ית' נשמתו גופו וממונו.

[ודוחק לומר דמצוותה נעשית בשעה אחרת, היינו בעת דביעת המזוזה, ועיין לשון הרמב"ן סוף פרשת בא שכ' בזה"ל, כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו ונתכיון בענינה, כבר

וכו' לפי שנשתחררו, וכאן אמר "בן האמה".
 עכ"ד. היינו דישמעאל הרי הוא עבד לאברהם
 ומתייחס לאמו האמה ולא לאברהם, וכן זרעו
 של ישמעאל הרי הם עבדים. [ועי' משנ"ת
 להלן יז, כג בדין מילת ישמעאל].

והנה בפ' וירא (כא, יד) כשגירש אברהם את
 הגר וישמעאל כתיב "ויקח לחם וגו' ויתן אל
 הגר וגו' וישלחה" היינו שעשה אברהם שילוחין
 להגר, ועוד העירוני דבמכילתא פ' יתרו פירשו
 [לחד מ"ד] "אחר שילוחיה" דציפורה אשת
 משה, היינו שילוחין גמורין בגט, ויל"פ הכא נמי
 שהיה שילוחי הגר שילוח של שחרור, ואז
 נשתחררה הגר.

והראוני בתיב"ע שתירגם "וישלחה" - "ופטרה
 בגיטא". [והנה יעו' מה שתירגם לעיל טז, ה
 עה"פ "ותאמר שרי וגו' אנכי נתתי שפחתי וגו'
 - "חררית אמת" והיינו עוד קודם שנולד
 ישמעאל, ובקרא הכא כ' שהיא שפחה,
 ושמעתי די"ל שהיתה קנויה לשניהם לאברהם
 ולשרה, ובתחילה שחררה אותה שרה,
 כשנתנתה לאברהם, ואברהם לא שחררה רק
 כששילחה. עוד שמעתי לדון בזה דהאי גיטא
 דהכא היינו גט אשה, ועי' להלן ב' חיי שרה
 (כה, ו) בעינן פילגש בקידושין, ולפי"ז היינו
 שנשאה אחר שיחרורה ועי'].

ובפ' חיי שרה (כה, א) "ויספ אברהם ויקח
 אשה ושמה קטורה" כ' רש"י, זו הגר. ולפי
 האמור שנשתחררה הגר בשילוחיה, נמצא
 שבליקוחין אלו לא היתה שפחה, ובניה זרע
 אברהם חשיבי, ולא עבדים.

דאינם נמצאים כאן כ"אוצר" אלא כתשמישי
 הדירה.

ו) ברבויא דבני קטורה במצות

מילה.

ויאמר אלקים אל אברהם ואתה את בריתי
 תשמר אתה וזרעך וגו' וערל זכר אשר לא ימול
 וגו' את בריתי הפר (יז, ט יד)

בסנהדרין נט, ב איתא דבהציווי שנצטוה
 אברהם ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך
 אחריך, נתמעטו בני ישמעאל מדכתיב "כי
 ביצחק יקרא לך זרע", ובני עשו נתימעטו
 מ"ביצחק" ולא כל יצחק, ובני קטורה (רש"י פי'
 דהיינו אותן ששה שנולדו לאברהם, והרמב"ם
 פ"י ממלכים ה"ז כ' דאף זרעם של בני קטורה)
 מרבינן להו מקרא "את בריתי הפר" דחייבין
 במילה.

והנה בקרא לא נתפרש למעוטי ישמעאל
 ולרבויי בני קטורה, וצריך תלמוד, דכיון דאיכא
 מיעוט וריבוי שלא נתפרש על מי קאי, א"כ מה
 ראית למעט בני ישמעאל ולרבות בני קטורה,
 נימא איפכא. ועמד בזה בשאג"א סי' מט (ד"ה
 וא"ת).

והנה באוה"ח בפרשתן (טז, ה) כ' דישמעאל
 הוי עבד, והוא זרעו קנויים לנו קנין גמור כדין
 ישראל שבא על השפחה וילדה בן דאי' בתו"כ
 דמשעבדו לעבד, והוכיח כן שהרי הכתוב אומר
 "וגם את בן האמה" הרי שקראה אמה וקראו
 בנה ולא בנו, דאילו בבני השפחות בלהה
 וזלפה דקדק הכתוב לומר בהן ותלד ליעקב בן

[והריבוי דבני קטורה בעי' אחר דממעטינן
מקרא דביצחק וכו' דלא נימא דנתמעטו כולם
לבד מיצחק].

ועי' בבית הלוי (ריש פרשתן) שכ' שמילת בני
קטורה המילה היא להבדיל מן הכותים, שהם
מזרע אברהם ויצאו מכלל כותים, והיינו דמילת
בני קטורה היא מפני היותם בני אברהם,
[אמנם אינם בכלל זרעו של אברהם שנתמעטו
מכי ביצחק יקרא לך זרע, עיי"ש], וע"ע באר
שבע סנהדרין צא, א.

ח) בילפותא דקרא אם לא בריתי וגו' על ברית ותורה.

ויאמר אלוקים אל אברהם זאת בריתי ביני
וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר
(יז, י)

שנינו בנדריים (לא, ב לב, א) גדולה מילה
שאימלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנא'
כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות
שמים וארץ לא שמת. גדולה מילה שאימלא
מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא
בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת,
ופליגא דרבי אליעזר דאמר ר"א גדולה תורה
שאימלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ
שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים
וארץ לא שמת.

והגרעק"א (בתשובה מב גבי ברכת להכניסו
שאבי אב הבן שייך בה יותר מאחר) כ' וז"ל,
משמע דאם לא בריתי קאי אתרויהו על מילה
ועל התורה, והנה על התורה הפשט פשוט,

ונמצא א"כ שחלוקין בני ישמעאל מבני קטורה,
שישמעאל זרעו עבדים, ואילו בני קטורה
חשיבי זרעו של אברהם. ומצאתי בס"ד חילוק
זה בין בני ישמעאל לבני קטורה, בדברי רבינו
יונה (בסוגיא דסנהדרין שם) שכ' דבני ישמעאל
יש לאברהם למולם דלא גרע מילדי בית, אבל
בני קטורה שנולדו לאחר מכאן בעי' לילפותא
דאת בריתי הפר לרבותם שהם בכלל מצות
מילה. וכן במהרש"א (סנהדרין צא, א) כ'
דישמעאל בן שפחה היה קודם שנשתחררה,
ובני קטורה נולדו אחר שנשתחררה, דאחר
שנימול היה אסור בשפחה. (אמנם מצינו
בראשונים דיש שנקטו דישמעאל מתייחס
לאברהם אבינו, עי' מה שהובא בענין מילת
ישמעאל להלן פס' יג).

[ויעוי"ש באוה"ח שכ' שזרעו של ישמעאל
קנויים לנו, או משום דבן שפחת מלוג לאשה
ואנו יורשי שרה, או משום דנתן אברהם כל
אשר לו ליצחק וישמעאל בכלל. אמנם כהיום
י"ל דאין יכול משום כן לתפוס בן ישמעאל
ולהשתעבד בו, לפי שנתערבו בבני קטורה
כמש"כ הרמב"ם פ"י ממלכים ה"ח, והמוציא
מחבירו עליו הראיה].

אשר לפי"ז י"ל הביאור בהא דמהמיעוט מקרא
דביצחק יקרא לך זרע ממעטינן ישמעאל,
ומהריבוי מקרא דאת בריתי הפר מרבינן בני
קטורה, משום דפשיטא לה להגמ' דיש לפרש
הריבוי על מי שיש לו יחוס לאברהם, והיינו בני
קטורה, ולמעט מי מזרעו שאינו מתייחס
אחריו, והיינו בני ישמעאל דעבדים הם,

ענין כריתה, שכורת ממנו דבר הדבוק לו ונותן לו, וכן התורה והמילה הן דברים אמצעיים בין הבוי"ת וישראל, וכל זה לפי שאין יכולת להשיגו בעצמו ית', עכ"ל.

למדנו בזה, דהברית נעשית ע"י נתינה מב' הצדדים הכורתים הברית, והיינו הברית מילה שכלל ישראל נותן ומכניס עצמו לסכנה על זה, וכדאיתא בגיטין נז, ב"כ עליו הורגנו כל היום" זו מילה, וברש"י, דזימנין דמיית. והקב"ה נתן לישראל את התורה כלי חמדתו, ואחר שניתנה לא בשמים היא, ואין משגיחין אלא בהכרעת חכמי התורה. [והביא שם בס' זאת ליעקב ד' בעל הטורים עה"פ (דברים ל, יב) "מי יעלה לנו השמימה" ר"ת מילה, והיינו שנרמז ב' הצדדים בכריתת הברית, התורה והמילה].

ואשר מעתה הן ודאי דהברית היינו תרויהו, מילה ותורה, ולא פליגי בזה, שהרי כך היא הברית שב' הצדדים נותן כל אחד מדיליה, ולא נחלקו רק על איזה חלק מהברית נרמז במקרא זה, אמנם הברית אחת היא ושני חלקים בה, הנתינה של ישראל במילה ונתינה התורה הק' מאת הבוי"ת"ש.

[והראוני בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ג סי' סד) שנשאל שא' מהזדים לא רצה למול את בנו, אם יצא מכלל דת יהדות לכל הדברים. והביא שם ממדרש תנחומא (סי' ה) מה שאמר עקילס לאדריינוס המלך דודו, שכל שאינו נימול אינו יכול ללמוד תורה, [וכ"ה במד"ר משפטים ל, יב ועיי"ש יפ"ת], וכל דא"כ אינו בכלל יהדות

בריתי יומם ולילה דכתיב והגית יומם ולילה, אבל על המילה אינה נוהגת בלילה, בתוס' יו"ט כ' דפסקיה לקרא, אם לא בריתי, אזי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, דהיינו את הכל לא שמת, והוא דחוק, ויותר נראה דבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש בעוללות אפרים (מאמר שצ"ב) שמילה חיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת הלב, כשימול ערלת לבבו אז יהי' חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל עיי"ש, א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצות, א"כ יש לומר דאם לא בריתי היינו ג"כ מילה דעיי"ז בא לשערי תורה להגות יומם ולילה, [ולפי"ז כ' דכיון דחיוב גמור על אבי אב הבן ללמדו תורה, ממילא שייכות הברית עליו יותר מאחר, שזהו הגורם לבא לשערי תורה], ע"כ דבריו המאירים.

ויל"ע בדבריו מה שפירש דברית ותורה שייכי אהדדי מהא דדרשי' להו בגמ' אתרוויהו קרא דאם לא בריתי וגו', והלא בגמ' אמרי' דמאן דמפרש דקאי אמילה פליג אמאן דמפרש לה אתורה, ואיך נרכיב לב' הדרשות יחד.

אכן הביאור בזה נראה פשוט בעזה"י, דהנה הגר"א ז"ל (בפירוש לס' יצירה פ"א מח, הובא בס' זאת ליעקב פ' וירא) כ' וז"ל, אומר לך ענין הברית, והוא, אדם שחש לו אוהב כנפשו ורוצה שלא יפרוש ממנו, אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והם נקשרים ע"י הדבר ההוא, אע"פ שנוטל ממנו הדבר מ"מ כל מחשבתו שם הוא, וזהו

על הרב בין בקטנותו ובין בגדלותו, וכמש"כ הרמב"ם פ"ה מקרבן פסח ה"ה וז"ל, שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח וכו' ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים וכו', עכ"ל. [ועי' רבינו יונה סנהדרין נט, ב שכל דאברהם מל את בני ישמעאל דלא גרע מילידי ביתו].

אמנם דעת כמה ראשונים דישמעאל חשיב זרעו של אברהם, הרא"ש בפירושו להלן כב, ה שהק' אהא דדרשי' ביבמות סב, א "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור, דהתינח אליעזר שהוא כנעני, אבל ישמעאל למה נמשל לחמור והלא זרע קודש מחצבתו אברהם קדוש ה', עיי"ש. (ועי' מה שהביא בענין זה בפמ"ג או"ח סי קפו במשב"ז).

וכן בדעת זקנים בעלי התוס' (סו"פ ח"י שרה) עה"פ "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" (כה, ה) שתמה היכי עביד הכי להעביר ירושת ישמעאל ליצחק, הא אמרי' (ב"ב קכג, ב) דאסור לאעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, וקיי"ל (יומא כח, ב) דקיים אברהם אבינו אפילו עירוב תבשילין. עיי"ש. הרי דס"ל דחשיב ישמעאל בנו של אברהם אבינו ומתייחס אחריו, [והיינו שנשתחררה הגר קודם שלקחה אברהם בתחילה, ועי' משנ"ת לעיל יז, ט].

ולדבריהם י"ל דאברהם אבינו מל את ישמעאל כדן מילת בנו, אכן הנה במנח"ח כ' לדון במצות האב למול את בנו, אם בהגדיל הבן אכתי רמי חיובא על האב למולו או דהמצוה על האב רק בקטנותו, אבל כשהגדיל אין המצוה

כל שאינו יכול ללמוד תורה ולהבין עמקי יסודותיה, ועיי"ש שהביא עוד דמבואר שאי אפשר ללמוד בערלותו, והסיק דכיון שא"א לו להשיג תורה אינו בכלל יהדות, ולכך יצא מכלל יהדות].

ט) מילת ישמעאל.

ויקח אברהם את ישמעאל בנו וגו' וימל את בשר ערלתם (יז, כג) וברש"י (לעיל טז, טז ולהלן פס' כו) כ' דהיה ישמעאל באותו יום בן י"ג שנה.

הנה יש לברר במה שמל אברהם את ישמעאל, אם הוא משום חיוב האב במילת בנו, או דמילתו כדן מילת יליד בית, ולא משום מילת האב את בנו.

והנה באוה"ח (טז, ה) כ' דישמעאל עבד הוי, כדן ישראל הבא על השפחה וילדה בן דאי' בתו"כ דמשעבדו לעבד, והוכיח כן שהרי הכתוב אומר "וגם את בן האמה" הרי שקראה אמה וקראו בנה, דאילו בבני השפחות בלהה וזלפה דקדק הכתוב לומר בהן ותלד ליעקב בן וכו' לפי שנשתחררו, וכאן אומר "בן האמה". וכ"כ במהרש"א (סנהדרין צא, א) דישמעאל בן שפחה קודם שנשתחררה הוי, [ולהכי שפיר הוריש אברהם כל אשר לו ליצחק, וליכא בזה משום אעבורי אחסנתא דאמרי' בב"ב קכג, ב דאסור אפילו מברא בישא לברא טבא].

ולפי"ז דישמעאל עבד הוי, י"ל דמילתו לא היתה משום מילת בנו, רק משום יליד בית, ומבואר היטב מה שמלו אברהם בגדלותו שהיה בן י"ג, כמש"כ רש"י, דמילת עבד רמי

דישראל אינו מוכר את בנו, אינו משום גריעותא דישראל, כי אם בשביל שהבן הוא ישראל, ובישראל ליכא עבדות (קידושין כב, ב), משא"כ אם הבן עכו"ם והאב ישראל יכול למוכרו, [ולא שייך בזה גר שנתגייר כקטן שנולד, דאינו משום הקורבה שיש לאב עם בנו, רק דבשביל שילדו הוא שלו].

והנה הרמב"ן פ' דברים (ב, ד) כ' דישמעאל ובני קטורה אין להם אחוה עם ישראל ואינם מתייחסים לאברהם, מקרא "כי ביצחק יקרא לך זרע", וא"כ דין ישמעאל כגוי שהוא של אביו, ואף דכשנימול אברהם אבינו נעשה ישראל כמש"כ הרמב"ן פ' אמור (כד, ח), הא כל שהבן גוי הוא לא פקע זכותו של אביו.

אשר לפ"ז כיון דישמעאל הרי הוא של אברהם, שוב מחויב במילתו משום יליד בית, ובזה אין חלוק גדול מקטן וכמשנ"ת.

[וכן נקט דיש מכח בעלות זו חיוב מילה כדין יליד בית, בס' זרע אברהם [להגר"א לופטביר זצ"ל, סי' לא אות ד, והביא דבריו חמיו במשך חכמה שמות יב, מד], שעמד עה"פ "וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו" (יב, מח) דלכאורה אינו מובן, דאם בא להזהיר על זכרים שנולדו לאחר גירותו, פשיטא הא לא עדיף מישראל דמילת זכריו מעכבתו מפסח. וכ' לבאר עפמש"כ הרמב"ם דעכו"ם מוכר בניו ובנותיו שנא' מהם תקנו, הרי דעכו"ם יש לו קנין הגוף בבניו ובנותיו דיכול למוכרם, ולפי"ז אף אם נתגייר נהי דפקע ממנו היחס, מ"מ קנין ממונו לא

רק על הבן. וכ' להוכיח מל' הרמב"ם פ"ה מקרבן פסח ה"ה ז"ל, כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח, כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים וכו', עכ"ל, ומבואר להדיא דדוקא מילת בניו הקטנים מעכבת, והיינו כיון דמצותן עליו, ומשא"כ בניו הגדולים. ובהערות מרן הגריש"א זצ"ל (קידושין כט, א) הביא דמפורש כ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש סוף פי"ט דשבת, ז"ל, וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוב המצות נפטר כל אדם ממילתו, ונתחייב הוא למול עצמו מיד, עכ"ל. וא"כ כיון דישמעאל בן י"ג היה אין מילתו מוטלת על אברהם.

אכן נראה בס"ד די"ל בזה דהנה הרמב"ם פ"ט מה' עבדים ה"ב כ' ז"ל, גר תושב או הגוי וכו' מוכר בניו ובנותיו שנאמר מהם תקנו וכו'. ובזכר יצחק (סי' ב) כ' דכיון שיש זכות לגוי למכור את בנו לעבד, שוב גם קודם שמכרו הוא שלו, וכדאמרי' בכתובות מז, א גבי אב המוכר את בתו דהשתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מבעיא, דכל שאינו שלו אינו יכול למוכרו לאחר.

ובמנח"ח (ריש מ' שמז) נסתפק אם יכול האב למכור בניו הגדולים או רק הקטנים, וכ' דהרמב"ם הא לא חילק בזה, ומסיק דכל שכבושים תחת אביהם יכול למוכרם. וכן צידד במקור ברוך ח"ב סי' מ (ד"ה מ"מ). וא"כ לד' הזכ"י אף בעלות אית בהו להאב בגדלותם.

וכ' הזכר יצחק, דאף בנתגייר האב ויש לו בן שלא נתגייר יכול ג"כ למוכרו, דהא מה

אך אברהם אבינו היות ומידתו היתה תמימות בה', הוא לא התפלל כלל שלא ישתמע שחלילה יש לו הרהור לא על ה' ולא על המצב שבו הוא נמצא, אלא האמין באמת ובתמים שכל מה שנעשה זה הכי טוב לו, שזה ההגדרה לקבלת ברצון את הנהגת הבורא.

ואכן כך כתב רש"י על הפסוק 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך: 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו', עכ"ל"ק.

מהות התמימות, זה לקבלת ברצון את הנהגת הבורא, וכלול בזה אמון מוחלט, וכמו בן שסומך על אביו, שאינו רוצה שהמצב ישתנה היות ומאמין שכל מה שאביו עושה הכל לטובתו, כן אברהם אבינו האמין בה' שהכל לטובתו ולטובת תיקון נשמתו, ולכן לא חפץ שמשוה ישתנה, ולכן לא התפלל, כיון שלא רצה ששום דבר ישתנה מכפי שה' עשה.

ג.

אברהם האמין שאם הוא נבחר לניסיונות ה' נתן לו את היכולת להתמודד עימם

ובאופן דומה אפשר לבאר זאת, ע"ד סיפור ששמעתי, שהיה גדוד שנבחר למשימה מסוימת, ואמר המפקד לכל אחד מה תפקידו, ולאחד מהם ניתן תפקיד חשוב ביותר, אך בפועל הוא לא עשה זאת, ושאלו המפקד מדוע לא עשה זאת, ואמר 'שלא האמין שהוא מסוגל' אמר לו המפקד 'גם אם אינך מאמין בעצמך, תאמין בי שאני יודע מה המשמיה ומה הצרכים והכישורים שצריכים אליה, ואני יודע שאתה יכול, גם אם אתה לא מאמין בעצמך, תאמין בי שאני מאמין בך'.

סיפור זה משקף תובנה חשובה לכל החיים, יהודי אינו יכול להתיימש מנסיונות, גם אם לא נראה לו שהוא מסוגל, הוא צריך להאמין בכך שה' מאמין שיש בו את היכולת להצליח.

כאשר נתמנו לאברהם הנסיונות הוא האמין בה' שאם הוא נבחר להתמודד בהם יש לו את היכולת להצליח אותם. ולכן לא בחר להתפלל שיוסרו אלא למלא את תפקידו שהועד עבורו.

נפקע, והוי כמו מילת עבדיו דמעכבין את האדון מפסחו, ולכן אמרה תורה "המול לו כל זכר" אף הזכרים שנולדו בהיותו עכו"ם. עכ"ד. [ויסוד דבריו דהגוי יש לו בעלות על בנו כ"כ בזכר יצחק סי' ב, ועי' במשך חכמה לעיל שם שנסתפק אם כשנתגייר פקע זכות זו, ועי' בהערות יד לחכמה על המשך חכמה מה שהביא אריכות דברים בענין זה].

***

**(י) "פניני פז" - פרשת לך לך
מהרה"ג רבי אברהם זלצמן שליט"א**

א.

לך מארצך וגו' ויהי רעב בארץ וגו' ותקלח שרה וגו'

בפרשה מצינו ג' נסיונות מתוך העשרה נסיונות שהתנסה בהם אברהם אבינו, וכמו בכל הנסיונות שהתנסה בהם אף בנסיונות אלו מצינו דבר ייחודי ומפליא אצל אברהם אבינו, שהוא לא התפלל עליהם שיחלפו ממנו אותם אתגרים וקשיים. ויש להבין מדוע, שהרי יצחק ויעקב התפללו בכל קושי שעברו. ומדוע אברהם אבינו לא התפלל.

ב.

אברהם אבינו היה במידת התמימות וקיבל ברצון את הנהגת הבורא

ואפשר לבאר זאת בשני אופנים: שמידתו של אברהם אבינו היתה תמימות, כמו שאמר לו הקב"ה 'התהלך לפני ואהיה תמים', ובדבר זה היו הנסיונות האם יהיה לו הרהור, ושאלה, על הנהגת הבורא.

ומאחר והשכיל אברהם להבין מה מטרת הנסיונות לא התפלל עליהם, אלא 'קיבל ברצון את הנהגת הבורא' כאשר אדם מתפלל לא ימלט שתעבור במוחו הרהור על כך שהוא נמצא במצב קשה שהוא לא מעוניין בו ולכן הוא מתפלל ע"ז, שאף אם אינו מהרהר על הקב"ה אך סוכ"ס אינו מרוצה מהמצב.

"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א רז"כ "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד נחשבה פרשת לך לך תשפ"ג

וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם – לָךְ לְךָ מֵאַרְצָךְ – הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה

כמה מרגש... הרבה יותר מ... אדם על הירח...

מקובל לחשוב שאחד המאורעות הגדולים והמסעירים ביותר בתולדות האנושות, היה המאורע המפעים, של נחיתת האדם על הירח. זה אמנם נכון מאד, ואכן זו היתה התרחשות מדהימה ומפתיעה והביאה התרגשות גדולה להמון אנשים.

אולם מאורע אחר, מרגש בהרבה, התרחש שנים לפני כן, והשפעתו העצומה ממשיכה, למרות המרחק – הגדול בהרבה – מנחיתת האדם – על הירח. וזה דבר המאורע:

וַיֹּאמֶר ד' – אֵל – אַבְרָם...

כלומר, בורא העולם – בכבודו ובעצמו – דבר – עם – אדם.

והמשמעות של מאורע זה, שהאדם העפיל לפיסגה גבוהה בהרבה מאשר נחיתה על הירח...

והנה את הירח הכרנו גם קודם לכן, וגם אחר כך לא נוספו לנו ידיעות מיוחדות, כגון מי ברא את הירח, כי אותם בני אנוש שידעו קודם ידעו גם אחרי כן, ומי שלא רצה לדעת קודם לא הסכים להשתנות אחר כך.

אולם וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם... שינה באחת את הכל. כי הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה.

וברשות מרנן ורבנן ורבותי. מאורע נוסף חשוב לא פחות צריך עדיין להתרחש אצל כל אחד ואחד מאתנו.

כי אף שאנחנו החרדים לדבר ד' ידוע נדע מי הוא בעל הבירה הדולקת, לא מספיקה ידיעה אלא נחוצה גם השבה אל הלב...

וכך אומר הנביא ישעיהו בדבר ד':

אַתֶּם עַדֵי נָאִם ד' וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתִאֱמִינּוּ לִי וְתִבְיִנּוּ פִי אֲנִי הוּא לְפָנַי לֹא נֹצֵר אֵל וְאַחֲרַי לֹא יִהְיֶה. ישעיה פרק מ"ג י'.

והייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי.

והנה במדרש רבה ריש פרשת לך לך כתוב כך:

וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם לְךָ לְךָ מֵאַרְצָךְ וְגו', ר' יצחק פתח (תהלים מו) "שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך

ובית אביך", אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר

שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם

אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם, ויתאו

המלך יפיד כי הוא אדוניך", ויתאו המלך יפיד ליפותיך בעולם "והשתחוי לו" הוי וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם.

וכל גדולי הדורות העמיקו לפרש את דברי המדרש הנ"ל ודקדקו בו הרבה עד שממש ספרו אותיותיו, וכמעט שלא

ראיתי מרבתינו מי שלא הביא את דברי רבי יצחק הללו, ונראה שכולם כאחד עונים ואומרים ביראה אחת דולקת אמר תאמר

את יסוד אמונת אברהם אבינו ע"ה, שהיה בודאי ראש המאמינים כנודע, ואשר את כל זה למדו חז"ל מהמלים

הראשונות של הפרשה – וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם – ומשל משלו וגזרו אומר – הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה.

ובספר מעשה השם לרבי אליעזר אשכנזי. ביאר את דברי המדרש הללו באומרו, שאברהם אבינו זכה לכל מעלותיו,

על ידי שהיה אומר, תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, והיינו שאברהם אבינו הפריך ושלל כל אפשרות אחרת להסביר

את מציאות הבריאה, מלבד שהעולם הזה יש לו מנהיג, ולכן הגיע במחשבתו לדרגת נבואה, בלא שום הכנה נוספת,

וזהו ענין הציץ עליו בעל הבירה.

ולפי זה ביאר בעל מעשה השם גם כן מדוע התורה לא הקדימה שום הקדמה לפסוק זה של וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם, ולמה

לא כתבה קודם לכן, אברהם איש צדיק, כי זהו גופא ענין דהציץ עליו בעל הבירה. שמתוך עומק מחשבותיו הגיע

לדרגת וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם. וזה עצמו השבה הגדול ביותר שניתן להיכתב על אברהם אבינו.

והנה בעת הזאת כאשר מוסדי עולם ירגזון ויתגעשו כי חרה לו, ואסונות קשים ניתכו עלינו בחטף, ד' ישמרינו ויגאלינו מהרה... יש לנו לשאול שאלת אבינו אברהם לאמר: כלום יש בירה בלא מנהיג?

ומה גם שהרי כבר "הציין" עלינו בעל הבירה הדולקת...

והנה יש להבין בדברי חז"ל הללו, מדוע באמת רצה אברהם אבינו עליו השלום לדעת מי הוא בעל הבירה, ולמה זה היה הדבר כל כך חשוב וגורלי עבורו?

אמנם הפשוט בזה הוא, שאברהם אבינו עליו השלום רצה בכל לבו לדעת ולהכיר את הבורא יתברך, כדי לדעת את מי עליו לעבוד, ולמי עליו להכיר תודה...

ואכן רואים שכאשר אברהם אבינו הכיר את בוראו, כל מטרתו בחיים היתה עבודת השם, הכנסת אורחים, קבלת פני השכינה, ועמידה בעשרה נסיונות, שהפסגה שלהם היתה עקידת יצחק. ועד כדי שמצינו שקיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה, ונעשו כליותיו כשני מעינות, וכל כך למה, מפני שמראש הפץ היה להכיר את בוראו כדי לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם. וכאשר הפץ כל כך הקדוש ברוך הצליח בידו, והציין עליו בעל הבירה.

ונמצא שהשאלה אצל אברהם אבינו מי הוא בעל הבירה, לא היתה שאלה פילוסופית תיאורטית, כי אם שאלה מעשית לחיים, כיצד עליו לחיות, למי צריך הוא להודות, ולמי בעצם עליו להיות עבד עולם.

ואף אנו בדורינו יש לנו לשאול שאלה זו מתוך החיפוש למי עלינו להתפלל, ולמי עלינו לעבוד ולשמור מצוותיו, ולמי להודות ולהתחנן לישועה בקרוב...

והנה התורה מגלה לנו את תוצאת החיפוש – הבלתי מתפשר – של אבינו אברהם, לאמר: וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמִּלְדָּתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ. העניק לו מצוות על כל פסיעה ופסיעה, ועל כל דיבור ודיבור. (עי' רש"י וגור אריה). וגם ברכות לו ולזרעו...

ומאותו רגע שהציין עליו בעל הבירה, הפכו חיו של אברהם אבינו חיים חדשים, חיים של עבודת השם בכל פסיעה ופסיעה, ועמידה בנסיונות, אשר זו היתה בעצם שאיפת ומטרת חיו וכל אושרו...

תורה מנגא ומצלא

והנה שנינו, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה... שאין לך בן חורין אלא מי שעושה את הראוי והנכון לעשות, ולא את מה שהוא נאלץ לעשות... וכאשר האדם זוכה לשעבד עצמו להתורה ועמלה, הרי זכות התורה גדולה להציל מכל צרה וצוקה.

ועי' נפש החיים שער ד' פט"ו שכתב:

והנה המברך מתברך, ומברכתם של העולמות יבורך גם האדם העוסק בה כראוי לאמיתה הגורם לכל זה, וכו' וכל הדינין בישין מסתלקין מעליו ואין להם עליו שום שליטה ח"ו, בין בעודו בזה העולם, כמ"ש (בפ"ק דברכות ה), ארשב"ל כל העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו.

ובתנא דבי אליהו (פא"ר פ"ה), "מקימי מעפר דל" כו', אדם שעבר עבירות הרבה וקנסו עליו מיתה כו', וחזר ועשה תשובה וקורא תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות והגדות ושימש חכמים, אפילו נגזרו עליו מאה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו כו'.

ושם (רפ"ו), "הביאני המלך חדריו" כשם שיש להקב"ה חדרי חדרים בתורתו, כך יש להם לתלמידי חכמים לכל אחד ואחד חדרי חדרים בתורתו, ואם ראית שהיסורין ממשמשין ובאין עליך רויך לחדרי תורה ומיד היסורין בורחין ממך שנאמר, "לך עמי בא בחדריך" וגו', "לכך נאמר הביאני המלך חדריו, נגילה ונשמחה בכך" במה שגדלתנו ורוממתנו וקשרת לנו כתר גדול בד"ת מסוף העולם ועד סופו... עי' שם בכל דבריו.

והנה יש לכאור מה המה חדרי החדרים בתורה שיש להם לתלמידי חכמים. ונראה דהיינו חידושי התורה וגילוי מעמקיה, וכאשר מתעמקים יותר זוכים להגיע לעומק לפנים מעומק, והן הן החדרי חדרים של התלמידי חכמים. שסגולתם להגן מן היסורין.

הבה נא נרוץ לדברי תורה וניכנסם לחדרי חדריה, ובעת הזאת נישא תפלה מעומקא דליבא לבורא כל עולמים שומר עמו ישראל לעד, לאמר:

שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. שׁוֹמֵר שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל. וְאֵל יֵאָבֵד יִשְׂרָאֵל. הָאוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.

כִּי אָנוּ עִמָּךְ וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ. אָנוּ בְּנֶיךָ וְאַתָּה אָבִינוּ. אָנוּ עֲבָדֶיךָ וְאַתָּה אֱדוֹנֵנוּ. אָנוּ צְאֲנֶךָ

וְאַתָּה רוֹעֵנוּ. אָנוּ כְּרֵמֶךָ וְאַתָּה נוֹטְרֵנוּ.

ייהי רצון מלפני אבינו שבשמים, לרהם עלינו ועל פליטתינו ולמנוע משהית ומגיפה
מועלינו ומועל כל עמו בית ישראל, ונאמר אמן...

"בומרנג" (בעין הסערה)

דרמה מדהימה עם מסר חד מאד!

פרק ל" יסודות איתנים".

סגירת המעגל:

בפרק זה אנו מגיעים לאחד החלקים המיוחדים של הסיפור, לאחר גלגולים קשים אותם חווים שני הצדדים, אנו מגיעים אל סגירת המעגל, אבל בזה אנו מתחילים את תחילת דרמת החיים, כאשר ההמשך יחבר בין יבשות והגלובוס הוא כפר קטן, אנו לא שוכחים לרגע את גיבורי העלילה של בית הכנסת "נר תמיד" שכרגע נחים לפני פתיחת הדרמה שבשלה נקרא הסיפור בשני שמות בומרנג (חץ שחוזר אל האדם שמשליך אותו ופוגע בו חזרה) ובעין הסערה כאשר דודי שלנו ימצא את עצמו בעין הסערה בלי לדעת על מה ולמה הכל קורה לו.

לא נגלה לקוראים אנו לא ספוילרים רק נאמר דבר אחד, שהעלילה שנמסרה לי במקור מאת אחי הסופר הידוע הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א עוד לא התחילה, נבקש את הקהל להתאזר בסבלנות שתמיד משתלמת.

דודי נטל את המשימה ברצינות רבה, הוא עיין הרבה ב'דוך ה" בנושאים שנראו לו מתאימים לדבר, הוא גם עיין בהרבה מספרי המהר"ל וגם חזר על הספר "מכתב מאליהו" עד שכמעט ידעו בעל פה, לפתע גילה שיש לו המון נושאים שיכול לדבר עליהם, ההכנה הייתה מאד חשובה, כי הוא התעסק עם עולם המחשבה פחות מהעיון בסוגיות הש"ס, אם היה מתעמק באגדות היה בעיקר לומד את דברי המהרש"א ובן יהודע, הפעם גלש כולו לעולם המחשבה, הוא גילה שם עולם ומלואו, הסתכלות עמוקה על כל דבר בדברי חז"ל, אין דבר שלא נעמדים עליו בעלי המחשבה, אות אחת אינה נכתבת בחינם.

הוא החליט לא להסתפק בשלושה ימי הכנה כפי הצעת רב שלמה, אלא לעשות עבודה יסודית ביותר, שבועיים לקח לעצמו, כדי להתכונן למבחן שאמורה צילה לנהל עמו, הוא עשה לעצמו מבחן עצמי כשהוא משרטט לעצמו נקודות שונות על מה היא יכולה לנהל עמו בעת המפגש.

לאחר שבועיים יצר קשר עם רב שלמה ואמר לו שהוא מרגיש את עצמו מוכן למפגש, רב שלמה השיב לו שעליו לדבר עם צילה כדי לתאם, הוא סיכם עמו שבעוד יומיים יתקשר שוב.

לאחר יומיים תואמה הפגישה, דודי חש מתח עצום, כבר זמן רב לא נפגש, הוא כמעט שכח איך זה נראה, כל הזמן שמע רק הצעות סרק וחי כמעט בבועה, עתה עליו לחזור שוב אל הנושא, להיפגש עם מי שיכולה להיות הצלע שנבראה עבורו.

כל הדוך לבני ברק, היה שקוד על ספר תהילים, הוא אמר כל פרק בכוונה עצומה, מתפלל לבורא יתברך שיאיר את עיניו שלא ידבר דיבור לא נכון ושיפשוט את הספק הנורא בו הוא שרוי מספר שנים.

חודשים רבים עברו מאז שדיבר עם הצדיק מבנימינה, בתמימותו חשב שכבר נושע מיידית, אבל לאחר סבל רב של תוחלת ממושכת שעוד לא התגשמה, הבין שעדיין ישנם מסכים רבים שחוצצים ומונעים את הישועה מלהגיע, עתה הרבה להתפלל שהמסכים יסורו ובקרוב יוכל לבנות את הבית אליו הוא כה מייחל.

למרות היותו מפוכח שאין כל ערובה שהשידוך יסגר, אולי שוב ינחל אכזבה, הפעם סגר את דלת המחשבה, הוא לא חשב על דרך נוספת שאולי שוב יצטוך לשוב כלעומת שבא. אביו אמר לו פעם אמרה חב"דית מפורסמת "טראכט גוט וועט זיין גוט" אם תמיד תחשוב חיובית יהיה קץ במציאות, הוא לא יכול לסבול עוד פרק נוסף של המתנה.

כשהגיע לביתו של רב שלמה, גילה בית פשוט בתכלית, הוא היה חף מכל המושגים של בית מאובזר, רק הצרכים היסודיים ביותר היו בו וגם הם המינימום ההכרחי ביותר.

רב שלמה חינך את ביתו להסתפקות במועט, מלבד הבגדים אותם עטה, בהם לא חסך, גם רכב נאה היה לו, בו הרבה לנוע בדרכים, בדברים הללו לא קימץ כנראה בשל התפקיד הציבורי החשוב שחייב אותו להיראות בצורה מצודדת עין, לאנשים שבאים ממרחק קשה להסתגל למחשבה שהחיצונית היא כלום, להם צריכים להראות את האמונה גם במשקפיים שלהם.

צילה המתינה לו בסלון, הוא ירבה בצד השולחן הגדול כשידיה נחות על השולחן. דודי השפיל את עיניו, עדיין אינו יודע אם הגיע הרגע עליו נאמר בגמ' שאסור לקדש עד שיראנה. לאחר כמה רגעים של מתח שתיקה, פתח בנושא אותו ראה ב"מכתב מאליהו" שנראה לו יסודי ביותר, בו יוכל להתחיל את השיחה.

עיניה של צילה אורו, הבחור יודע מה הוא רוצה, היא נכנסה לתוך העניין והעירה והאירה מספר נקודות בשפה קולחת ביותר, הייתה לה שפה עשירה ביותר, מלאת דימויים ומשלים שהמחישו כל דבר בצורה הכי מובנת.

דודי נתן לה בעת שדיברה את כל הבמה, מעוניין לשמוע את דבריה עד הסוף.

כשסיימה לדבר, היה המום מכושר הניתוח המעולה שהראתה באותן דקות, אם הייתה לו כזו חברותא בלימוד, הרי היה יושב עם חשקת התורה הגדולה ביותר שיש, אמנם אהרן החברותא שלו במיר למדן עצום ויש הרבה מה לפלפל עמו, אבל אין לו כזה כושר ניתוח להוריד כל דבר לפרטי פרטים עד לליבה (ההגעה אל השורש).

לאחר שסיימה לדבר לא טמן דודי את ידיו בצלחת, הוא השיב על כל פרט בו העירה, הוא חשף את הגאונות שלו להעמיד כל דבר על בוריו.

אבל צילה לא נותרה חייבת, אף היא נהגה בנימוס, נותנת לו לדבר עד תום. אבל לא שכחה לציין לעצמה על מה עליה להגיב.

וכך הייתה אומרת לו, על נקודה א', ניתן לומר כך וכך. נקודה ב', נראה לומר בדיוק ההיפך. וכן הלאה, היא לא נותרה חייבת לו דבר, עד שנראה שהפכה את כל הקערה על פניה.

היא גילתה בקיאות נדירה בדברי ה"מכתב מאליהו" מביאה הבהרות ממקומות רחוקים ומחברת ביניהם. היא גם שלפה מקבילות מדברי המהר"ל, עד שנראה היה שהיא מרצה ותיקה ביותר בתחום המחשבה.

דודי הבין שיש לו עסק עם קליבר חזק ביותר, שעלול להעמיד אותו בצד.

לא אחת עברה בו מחשבה נחיתית, האם אני מתאים לה? אם היא הצליחה במספר שנים להגיע לרמה כה גבוהה במחשבת ישראל ובידיעת ההלכה, מה אני לעומתה? אבל רגע לאחר מיכן גנז את התסכול עמוק בלב.

יש אתגר עצום להתמודד עמו ואדרבה אם ילמד לעומק יגיע אף הוא לרמות כאלו. יש לו את כל הכלים רק שעד עתה לא חתר אל עולם המחשבה בעומק, אבל אם יתמיד בזה אף הוא יגיע רחוק מאד.

מחשבה שובבה עברה במוחו. אולי עלי לשלוף איזה קצות החושן עמוק ולהוכיח לה עליונות בשטח הלומדות, עליה לראות כי עולם המחשבה הוא רק חלק מהתורה, יש בה עוד חלקים רבים שבהם אין לה מושג קל שבקלים, כך יהיה מאזן שקול.

אך תיכף הבין שזה מהלך מטופש, אין עניין להפגין עליונות, כל המטרה נועדה לברר אם מתאימה להיות בת זוג זה הכי חשוב.

השיחה שהייתה אמורה להיות שעה פלוס, נמשכה כארבע שעות, אלמלא שרב שלמה נכנס ועצר את השיחה יתכן שהייתה נמשכת עוד ועוד.

שניהם לא האמינו כי השעון רץ כה מהר, רב שלמה שהיה מאחורי הדלת שמע את כל פרטי הויכוח ושמח מאד על זה שהכין את דודי, הוא הכיר את כל הנושאים שליבנו וראה שדודי הוא כלי מחזיק ברכה, הוא מבין דבר מתוך דבר ומתמודד היטב עם צילה החקרנית.

לאחר שדודי יצא מהבית נותר רב שלמה לשוחח עם צילה, על פניה ניכר היה שהיא מרוצה מאד, לילד הזה היא התפללה, אמנם עדיין לא בדקה אותו במהות הפנימית, דבר זה אי אפשר לדעת משיחה אחת, היא תצטוך להעמיד אותו במבחר נושאים שיחשפו את האמת הפנימית, אבל נראה שזה הכיוון.

גם דודי לא ידע את נפשו הוא לא הכיר עד כה בעלת רמה מחשבתית כה גבוהה, לרגע עלתה במוחו המחשבה כי לפיך נקראה בשם "צילה" משום שהיא מעמידה בצילה את כל אלו שעומדים מולה, היפך המשמעות הפשוטה שהיא שרויה בצל.

הוא נזכר ברש"י בפרשת בראשית שמבאר את השמות עדה וצילה, כי צילה הייתה עשויה להיות עיקר הבית ושימשה לנוי ואילו עדה הייתה השפחה של הבית. אבל במקרה שלנו, צילה היא אכן עיקר הבית בשל ראשה הגדול שמכיל כל כך הרבה תובנות.

כל שבועיים נערכה פגישה, דודי הכין את עצמו בכל ספרי המחשבה שרק ניתן להשיג, הוא גם הכין את עצמו לכל מיני שאלות שעלולות לצוץ.

צילה לא הייתה קטלא קניא (קוטלת קנים מושג לאדם רדוד) היא עשתה לו בית ספר של החיים, היא שאלה אותו שאלות מהותיות ביותר, מה עושים במקרה כזה וכזה? ואיך במקרה זה זה? השאלות היו לא אחת מביכות ביותר, אבל הן חדרו לעומק הרבדים של האדם.

נראה היה שיש לה כושר חשיבה אנליטי ויש לה אזמל דק של מנתחים בהן היא מנתחת כל נושא ומגיעה עד לשורש, היא נכנסה לרבדים הכי נסתרים שבו, דרכם רצתה לדעת, האם תוכו כבד או שהוא עוף יפהפה כטווס עם נוצות ססגוניות, הכל חיצוניות בלבד.

דודי נזהר מאד, הוא ידע שאינו יכול לספר את כל מחשבותיו, הוא שמר על פתחי שפתיו ולא הדליף דברים שיתכן שלא היו מוצאים חן בעיני צילה.

אך את צילה החכמה המופלגת אי אפשר לרמות בכי הוא זה, היא קלטה היטב את מהותו של דודי והבינה שהוא רחוק מאד מלהיות מושלם, אך קלטה דבר נוסף, שהוא ילך אחריה באש ובמים, היא תדריך אותו היטב, אך להיות ירא שמים בתכלית ואין ספק שיגיע לך, כי הוא כלי גדול בעל מידות מעולות שצריכות עדיין שיוף, אי אפשר לדרוש את הכל, כי אין מושלם בעולם, אבל צריכה תמיד להיות חתירה לשלמות ולזה שאפה בכל מאודה.

לאחר עשר פגישות ארוכות ביותר, עם הפסקה של חודשיים תמימים בין הפגישה התשיעית עד לעשירית, לצורך שידוד המחשבות, כשהיא מותירה את דודי במתח אדיר שניתן היה לחוש אותו באויר.

דודי גמר בלבו להינשא כבר בפגישה הרביעית, אם הייתה אומרת את הכן, היה משיב במקום, אבל שלט בעצמו ולא רמז, רמז כל שהוא, כי קצרה נפשו והוא רוצה לדעת אם היא מסכימה. בשכלו קלט שצילה עושה לו את הבית ספר של החיים. היא לא תוותר לו עד הביורור האחרון שניתן להשיג עליו לפני סגירת השידוך.

הוא נאלץ ללכת בעקבותיה ולא לשאול עד מתי??? הוא הבין שבשביל לקבל את היהלום בעל אלף קרט עליו לכרותו במכרה העמוק ביותר אי שם באמזונס. אין ברירה, אתה צריך להתאים את עצמך לחברותא, אם אתה רוצה לקבל אותו.

בסתר לבו חשש מאד בכל אותם ימים מה'לא' שיבוא לבסוף, הוא פקד את הכותל המערבי מערת המכפלה ומירון מספר פעמים כשהוא מסיים עשרות פעמים את ספר תהילים עם דמעות רותחות.

צילה ישבה עם עצמה ועם נועה חברתה הטובה (בתו של רב שלמה שרפשטיין) ודנה בכל הצדדים היא לא נרתעה מהמחשבה שאם תוריד את דודי ספק אם תקבל אי פעם משהו שמתקרב אליו, הטבע העקשני שלה עמד על כך שעליה לדעת על בעלה את כל החומר שיכולה להשיג, כדי שלא תופתע אחרי החתונה, כפי שקורה לפעמים שהצ'אצ'קע (הצעצוע) מתברר כמזויף מתוכו.

את הדבר הזה היא שנאה תהומית, להיות מופתעת. היא חייבת להיות ערוכה מראש, מי הוא בדיוק חתנה כדי לתת את ההסכמה לחיבור עד לסוף החיים.

אחרי שבעים ושבע חקירות ודרישות ושיחה ארוכה בת 7 שעות עם רב שלמה שרפשטיין ונסיעה אל אחד מגדולי הדור להתייעץ על כל השאלות המציקות, הגיעה צילה למסקנא שעליה לומר לדבק טוב.

קרוב לשמונה חודשים התנהל השידוך, כשנהרות זיעה ניגרים מכל הצדדים, ובס'ד נסגר השידוך למזל טוב.

הווארט נעוך בביתו של רב שלמה שלקח על עצמו את כל השושבינות כאבא הרוחני של צילה, האמא הביולוגית של צילה, גב' הילה קופרשטיין הגיעה לבושה בצניעות מירבית, עם שלושת ילדי הנוספים.

פניה של האם קרנו מאושר, היא ידעה שיש לה בת מיוחדת במינה ורצתה בשבילה את הטוב ביותר, בעלה השני מומי חבש כיפה לבנה ולבש חליפה מהודרת ביותר שזעקה יוקרה. ניכר היה עליו כי הוא עשיר מופלג שיכול להחזיק את הזוג הצעיר עד לסוף ימיהם. הוא לחץ בקרירות רבה את פני החתן שלא שירת בצבא, הוא הפגין קורקטיות מושלמת, אין בכוונתו לתת לפרזיטים שלא תורמים כלום למולדת אפילו אגורה אחת שחוקה.

הורי דודי היו נרגשים ביותר, הם ראו את צילה וניהלו עמה שיחה נימוסית אך מלאה בתוכן, הם קלטו היטב כי קיבלו מתנה מושלמת, התגלה לאחר מעשה, כי שווה היה להמתין עליה את כל השנים עם כל חבלי הלידה.

זמן הנישואין נקבע לחמשה חודשים אחרי כן, כדי שיוכלו לארגן את הדירה בגבעתיים שתהיה ראויה עם כל מה שצריך זוג צעיר שחי על אדני הקדושה והטהרה.

רב שלמה סידר לדודי מקום בכולל "עטרת חיים" בבני ברק, הכולל היה תחת חסותו, הוא תכנן לתת לו את משרת ראש הכולל בהמשך, אך בינתיים ישב כאבדך מן המניין על תלמודו.

נקבע שהחתונה תיערך בשיא הצניעות בבני ברק באולמי ווגשל, למרות שרב נפתלי ברנר המחותן הקודם התחנן בפני מחותנו רב אברהם שהוא מוכן לקחת על עצמו שבעים וחמשה אחוז מהוצאות החתונה ושיעשו אותה באולם מכובד כיאה לחתן חשוב כדודי, אך רב אברהם אמר שאין דבר יפה מן הצניעות וחבל על כל כך הרבה כסף שנשפך בלי תכלית, עדיף לקחת את כל הכסף הנ"ל ולהחזיק בהם משפחות של אברכים שנאבקים עם קשיי הפרנסה.

רב שלמה שרפשטיין [העומד מצד הכלה צילה] אף הוא הסכים עם דעתו של רב אברהם, אולמי ווגשל בבני ברק (במתכונתו הישנה למי שזוכר) עונה לתנאים שלהם.

דודי חש שהגיע לפסגת האושר, הוא זכה בכלה מושלמת ביותר שסיכמה איתו כי מרגע האירוסין עד לחתונה לא יפגשו ולא יחליפו ביניהם אפילו שיחה אחת, היא טענה בפניו טענה פשוטה: מילא כשנפגשים צריכים לברר את הכל לפני שעושים את השידוך, אחרי החתונה יש הרבה מה לעשות ביחד, כי כבר נמצאים בחיים עצמם. אבל מה העניין של האמצע? תמהה.

האם לא יותר חשוב שאתה כחתן תשקוד על תלמודך יומם ולילה ברוגע מושלם, חמישה חודשים שלמים יש לך, בהם תוכל לקנות שמונה מסכתות (הוא התחייב בפניה ללמוד כשמונה מסכתות חלק מנשים וחלק ממועד) עם אוצר זה אתה בא להקים בית אמיתי בישראל. אין לי צורך שתתלוו אלי כדי לדעת מה אני בוחרת ומכינה. את כל זה תשאיר לי, הזמן שלך קודש רק לתכלית הרוחנית שלך.

דודי היה מופתע לשמוע מכלה שאינה באה מחוגים חסידיים דרישות מעניינות כאלו, אכן היה בזה חידוש עצום שהראה כי צילה נמצאת במקום גבוה מאד בו היא מסתכלת על החיים ברבדים העמוקים ביותר.

למרות שבהתחלה קשה היה לו להבין, אבל לא התווכח, הוא למד כי צילה מעמידה אותו כל הזמן במבחנים לא קלים ועליו להיות חכם ולאתגר אותה בדברים שאף היא לא חשבה עליהם.

החתונה נערכה בשמחה עצומה, רב שלמה הביא את גדולי הרבנים שהכיר כדי שישמחו בשמחתו, קרוב למאה בחורים הגיעו משיבת מיר לשמוח עם החתן, במשך הזמן שהיה הספיקו רבים מבחורי הישיבה להכירו ובאו עתה לשמוח בשמחתו, דודי הצליח ליידע את כל חבריו הישנים שרובם ככולם כבר הקימו בתים, לבוא ולשמוח בחתונתו.

אחיו נחומי גמל לדודי והחזיר לו טובה על כך ששימח אותו בחתונתו, למרות הקשיים הרבים בהם היה, הוא יצר קשר עם חמישה כלי זמרים שונים ועשה הרכב מיוחד שינגנו בחתונה. גם דודי שלא ידע מכל התוכנית דאג לתזמורת של ארבעה נגנים. עתה היו שתי התזמורות צריכות להתנהל יחד כדי להפיק אירוע מושלם.

מי שלא ראה שמחת חתן וכלה כזו לא ראה שמחה מימיו, שלוש שעות רקדו הבחורים בלי הרף, כשהם עושים כל מיני להטוטים לכבוד החתן, שני בחורים נעמדו למלא את מקום הבדחנים, הם עשו זאת בצורה מקצועית, חלק באידיש ועברית וחלק באנגלית מתגלגלת. החתן הלחין ניגון מיוחד לכבוד השמחה, ניגון שביטא הודאה מיוחדת להקב"ה על כל החסד שעשה עמו. הוא הצליח לעשות ללחן 12 בתים דבר נדיר ביותר בשטח הנגינה, מי שהקשיב לו הבין שהחתן הוא מוסיקאי ברמת על, הוא כתב תווים לניגון והתזמורת ליוותה אותו משך חצי שעה.

כותרת ההפתעה הייתה, האמא של צילה גב' הילה קופרשטיין שניגשה אל החתן לפני שזימנו ונתנה לו שי, שתיים עשרה משכורות לשנה הראשונה, היא שלמה לפי משכורת בשוק העבודה הישראלי של אותם ימים... ומלאך רע יענה אמן, בעלה מומי שעמד לא הרחק ממנה, מלמל בלחש שאף הוא נותן את ברכתו לזוג ושיראו לעשות עם הכסף דברים שמועילים גם לכלל ישראל.

לאחר השעה 12 בלילה שבו הזוג לביתם החדש, צילה הכינה את הבית הישן ושיפצה אותו היטב, ניכר היה שהשקיעה את כל נשמתה שיראה מדור מבהיק.

הבית היה ענק היו בו 4 חדרי שינה ומטבח שהוכשר לפי רמות ההכשר הגבוהות ביותר תחת פיקוחו של אחד מגדולי משגיחי הכשרות, שני מקררים היו בו (באותם ימים גם אחד היה כמעט מיותר) המטבח חולק לשניים, אחד לכל השנה והחלק השני נעול ומיוחד לפסת.

הייתה בו מרפסת סוכה ענקית כדי שיוכלו להכניס את כל האושפיזין עם פמליה גדולה שתצטרף אליהם אם יעלה הדבר לרצון.

על הכתלים תלו תמונות של כל גדולי ישראל מכל החוגים והעדות, גדולי החסידות מצד אחד וגדולי מרביצי התורה מצד האחר, חכמי המזרח במקום שלישי, מכל עדה ועדה, שלא יאמר איש, צילה שכחה ממני.

במרכז הסלון תלתה תמונת שמן ענקית של רב שלמה שרפשטיין מורה ורבה, בעזרת נועה הצליחה להשיג פורטרט ענק של רב שלמה שעבר ריטוש מיוחד בצבעי שמן.

ניכר היה שהבית עומד להיות בית להשראת שכינה.

דודי התרגש מאד, עתה הבין עד כמה צילה היא רוחנית, כל מהותה היה תורה ומצוות ועבודת המידות, הוא פרץ בבכי של התרגשות והודה להקב"ה שזימן לו שותפה כזו, הוא נשא תפילה בלחש לבורא שיהיה ראוי לה, שלא יאכזב את הציפיות הגדולות שהיא תולה בו.

ימי השבע ברכות עברו ביעף, כל יום במקום אחר, רב שלמה דאג שיהיו מוזמנים פנים חדשות בכל אחת מהסעודות, דודי אף הוא לא טמן ידו בצלחת הוא הכין בכל ערב מערכה מיוחדת בדברי תורה, חלק בנושאים של עיון וחלק בנושאים של השקפה ואגדתא, הוא התחבר לעולם החדש של ההשקפה והחל להשקיע שעות רבות בלימוד ספרי המהר"ל ודוך ה'.

צילה קרנה מאושר, כשנוכחה שיש לה בעל שיהיה עזר כנגדה, היא התפללה לה' שהבית יעלה מעלה מעלה ושיזכו שניהם לבנים ובני בנים שעוסקים בתורה ובמצוות.

לאחר השבע ברכות נכנס דודי לכולל "עטרת חיים" שהייתה בהנהגתו של רב שלמה, היה שם ראש חבורה שלמעשה שימש כראש כולל, אבדך בן 45 שנים מלא וגדוש מזן אל זן, הוא היה בוגר ישיבת סלבודקא והרעיף על האברכים בדרך המיוחדת שלמד שם, האברכים למדו מסכת שבת כולל טור שו"ע לפי סדר מיוחד שהכווין ראש הכולל, דודי נכנס בסערה לכולל, הוא ישב ולמד עם חברותא שנקבעה לו עם ברען אמיתי מתחילת הסדר עד תומו בלי לדבר דברים בטלים.

כשחזר הביתה היו בגדיו סחוטים לחלוטין מרוב זיעה, צילה הכינה לו אוכל כיד המלך, היא נטלה חופש מהעבודה חודש שלם, כדי שהבית יתחיל ברגל ימין. שניהם היו המאושרים באדם, לזה התפללו וקיוו כל ימי חייהם.

את השבתות חילקו בין משפחת סטוויצקי ומשפחת שרפשטיין ושבת שלישית לבד בבית.

הורי דודי שמחו מאד בכלתם החדשה, לברוריה התברר שצילה היא אשה מושלמת, אין לה מה לחוש מהקשר עם המשפחה הישנה, הקשר היה קלוש למד, לא רק מצידה של צילה, מומי שתיעב את צילה בכל לבו (הוא זכר את היחס העוין שהראתה לו כשנכנס לבית לראשונה) דאג לעשות חייך עד כמה שרק ניתן, אמה גב' הילה גם לה היה לב מלא על צילה שהרחיקה לכת עד שנהייתה שחורה משחור, עוד מעט תהיה רבנית מדופלמת שתקבל קהל, כמו כל הבבות למיניהם, היא לא התחרטה על כך שנתנה לה מתנה מכובדת מאד, אבל זה היה פסיק קטן מעושרה, מתנה זו נועדה להראות שהיא לא זנחה לחלוטין את בתה הביולוגית, אבל קשר של ממש לא רצתה.

כך שכל קשר עם המשפחה החילונית שיכול היה חלילה וחס להשפיע לרעה, לא היה קיים, כל החיבור הוא רק עם תורה ומצוות. עם כזה יסוד איתן אין ספק שרק יעלו ולדודי יש עתיד גדול להיות אחד מגדולי ישראל.

~~~~~

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com